

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Tereza Štěpánová

Galdósův román *Žebráci* jako kartografie Madridu

Galdós' novel *Misericordia* as a cartography of Madrid

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu doc. Juanu Sánchezovi, Ph.D. za podnětné připomínky k obsahu a struktuře mé práce a za pomoc v průběhu celého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 25. července 2022

Bc. Tereza Štěpánová

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá analýzou prostředí Madridu v románu španělského spisovatele Benita Péreze Galdóse *Žebráci*. Zaměřuje se zejména na popis města, jeho okrajových částí, chudinských čtvrtí a ulic, jejichž věrný obraz se stává jedním z hlavních témat románu. Cílem je také vysvětlit symboliku těchto konkrétních míst a ukázat jejich vztah k samotným postavám, jež jsou svým okolím definovány. Na konkrétních příkladech je ukázáno, jak geografické rozvržení města v díle *Žebráci* odpovídá socioekonomickému uspořádání společnosti a s ním související otázce sociální mobility.

Klíčová slova

Benito Pérez Galdós, *Žebráci*, španělský román, Madrid, geografie, město, chudoba, společnost

Abstract

The thesis analyses the space of Madrid in the novel *Misericordia* written by the Spanish author Benito Pérez Galdós. It focuses mainly on the description of the city; its suburbs, slums and streets, and its realistic representation becomes one of the main themes of the novel. It also aims to explain the symbolism of these places and to show their relationship to the characters themselves, who are defined by their surroundings. Specific examples are used to show how the geographical layout of the city in *Misericordia* corresponds to the socio-economic organization of society and the related issue of social mobility.

Key words

Benito Pérez Galdós, *Misericordia*, Spanish novel, Madrid, geography, city, poverty, society

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Benito Pérez Galdós.....	7
2.1	Románová tvorba Benita Péreze Galdóse	8
2.2	Galdós a Madrid.....	9
2.3	Prostředí Madridu v literatuře Benita Péreze Galdóse	10
2.4	Madrid v konkrétních dílech Benita Péreze Galdóse	13
2.5	Galdós a Mesonero Romanos.....	15
3	Román <i>Žebráci (Misericordia)</i>	18
4	Analýza prostředí Madridu a společnosti v románu <i>Žebráci</i>	20
4.1	Kostel San Sebastián	22
4.1.1	Společnost v okolí kostela San Sebastián	25
4.2	Carlos Trujillo: ulice Atocha.....	27
4.3	Doña Paca: cesta Madridem a společenskými třídami	29
4.4	Frasquito Ponte: cesta Madridem a společenskými třídami	32
4.5	Obdulia: ulice Cabeza	35
4.6	Benina: průvodce Madridem druhé poloviny XIX. století.....	37
4.6.1	Náměstí Progreso	38
4.6.2	Santa Casilda.....	41
4.6.3	Další kroky Beniny	43
4.6.4	Čtvrť Cambronerías.....	45
4.6.5	San Bernardino a El Pardo	51
4.7	Almudena: Beniny stín.....	55
4.8	Sociální vzestup doni Pacy a Frasquita Ponteho	56
5	Závěr	62
6	Bibliografie	64
7	Resumé.....	69
8	Resumen.....	71

1 Úvod

V diplomové práci se budu zabývat analýzou prostředí Madridu v románu *Žebráci* od spisovatele Benita Péreze Galdóse. Toto téma jsem si vybrala proto, že Madrid byl pro Galdóse velmi důležitý. Byl místem, které ho zaujalo a ve kterém strávil mnoho času pozorováním ulic a místních obyvatel. Své postřehy poté využil k výstavbě románů jako jsou například *Žebráci*, jejichž děj zasadil právě do hlavního města a jeho okolí.

Mým cílem je nejen popsat různá území města, která se v díle objevují, ale vysvětlit i jejich symbolický význam. Například co znamenají jednotlivé názvy ulic a proč si Galdós vybral zrovna je. Studium těchto míst má také sloužit k pochopení jejich vztahu se sociálním a ekonomickým uspořádáním společnosti a s ním související otázkou sociální mobility. Na jednotlivých postavách reprezentujících různé společenské třídy si ukážeme, kde se pohybovaly a k jaké části Madridu podle svého sociálního statusu náležely. Podíváme se i na to, jak se se změnou jejich společenského postavení měnila i příslušnost k určité oblasti města. Z toho vyplývá, že název této práce *Galdósův román Žebráci jako kartografie Madridu* je hlavně symbolický, protože se jedná o pomyslnou mapu založenou na skutečných místech objevujících se v románu a jejich vztahu k samotným postavám.

Po stručném představení autora, jeho života v Madridu a vlivu, který mělo město na jeho literární tvorbu spolu s kostumbrismem, za jehož reprezentanta jsem zvolila postavu Ramona de Mesonero Romanose, se podíváme přímo na román *Žebráci* z roku 1897. Prvně představím kostel San Sebastián, který má v díle funkci jakéhosi středobodu, rozdělujícího město na dvě části, severní a jižní, a od kterého se celý příběh začne odvíjet. Poté se zaměřím přímo na konkrétní postavy ze střední třídy a jejich cestu románem jak z hlediska socioekonomického, tak prostorového. Ukážeme si místa, kde postavy Carlose Trujilla, doni Pacy, Frasquita Ponteho a Obdulie žily, kde se pohybovaly a jak byly svým prostředím definovány. Dále už budeme následovat kroky protagonistky příběhu Beniny, která se stává čtenářovým průvodcem po Madridu a zavede ho až do těch nejchudších a nejokrajovějších částí města, jejichž studiu a pozorování se Galdós pro napsání tohoto románu speciálně věnoval. Opomenuty nezůstanou ani některá historická fakta o těchto místech, stručný historický kontext nebo otázka týkající se žebračství na konci XIX. století.

2 Benito Pérez Galdós

Benito Pérez Galdós byl španělský romanopisec, kronikář a dramatik, aktivní i na politické scéně. Narodil se 10. 5. 1843 v Las Palmas na Kanárských ostrovech a zemřel 4. 1. 1920 v Madridu.

Roku 1862 odešel do hlavního města Španělska a na Universidad Central se zapsal ke studiu práv. Jeho zájem o vysokoškolské vzdělání ale brzy klesl a více než v přednáškách začal nacházet zalíbení v Madridu jako městě takovém. Rád se potuloval po ulicích a pozoroval své okolí. Chodil do divadel, na opery, navštěvoval kavárny a klub zvaný Atheneum, kde se věnoval svým spisovatelským ambicím.¹

Madrid ho zaujal natolik, že se v něm rozhodl strávit zbytek života. Seznámil se s Pascuaelem Madozem, který ho roku 1864 přivedl do deníku *La Nación*, kde Galdós vydal svůj první překlad Dickensovy *Kroniky Pickwickova klubu*.² Díky studiu anglické školy v Las Palmas, kterou navštěvoval do svých třinácti let, ovládal anglický jazyk na vysoké úrovni a mohl se tak věnovat studiu a překladům tohoto druhu literatury.³ Speciální zalíbení našel právě u Charlese Dickense, jehož vliv můžeme pozorovat v nejednom Galdósově díle.

Na podobné úrovni ovládal i francouzštinu a po návštěvách Paříže v letech 1867 a 1868 se zvýšil jeho zájem i o francouzské romanopisce, zejména Honoré de Balzaca. V návaznosti na to se Galdós rozhodl napsat několik románů o španělské společnosti.⁴ „Balzac ho nutí vidět společnost už ne jako *cuadro de costumbres* (popis zvyků), ale jako živý organismus, skutečného hrdinu příběhu, a Dickens ho připravuje na přeměnu individualistického sentimentalismu v sentimentalismus sociální.“⁵

Po Pascualu Madozovi se jeho druhým nejbližším známým stává Ramón de Mesonero Romanos, ve své době nejznámější kronikář a portrétista Madridu. Dále se vídal s osobnostmi

---

¹ PURSGLOVE, Glyn. *Pérez Galdós, Benito, 1843-1920*. Ann Arbor: ProQuest, 2012. [online] [2022-05-13] Dostupné z: <<https://www.proquest.com/encyclopedias-reference-works/perez-galdos-benito-1843-1920/docview/2137915573/se-2?accountid=35514>>.

² HODOUŠEK, Eduard. *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska: baskická literatura, galicijská literatura, katalánská literatura, portugalská literatura, španělská literatura*. Praha: Libri, 1999, s. 464.

³ ERICKSON, Effie L. The influence of Charles Dickens on the novels of Benito Pérez Galdós. *Hispania*. 1936, vol. 19, no. 4, s. 421.

⁴ PURSGLOVE, Glyn. Op. cit.

⁵ Vlastní orientační překlad, originál: „Balzac le hace ver la sociedad no ya como un cuadro de costumbres, sino como un organismo vivo, el verdadero héroe de la historia, y Dickens le prepara para transformar el sentimentalismo individualista en un sentimentalismo social.“ CASALDUERO, Joaquín. El desarrollo de la obra de Galdós. *Hispanic Review*. 1942, vol. 10, no. 3, s. 244.

jako José Pereda, Marcelino Menéndez y Pelayo, bratři Serafínové, Joaquín Álvarez Quintero, María Guerrero, Fernando Díaz de Mendoza nebo Emilia Pardo Bazán.⁶

Co se týče Galdósovy účasti ve veřejném životě, v roce 1886 byl zvolen poslancem Guayamy a o jedenáct let později poslancem Republikánské strany v Madridu. Členem Španělské Královské Akademie se stal roku 1897.⁷

2.1 Románová tvorba Benita Péreze Galdóse

Literární tvorbu Benita Péreze Galdóse můžeme rozdělit do několika cyklů, které na sebe postupně navazují a charakterizují, jakým způsobem se jeho produkce rozvíjela a jakým tématům a myšlenkám se věnovala. Joaquín Casalduero ve svém vědeckém článku *El desarrollo de la obra de Galdós* podává přehled těchto etap a jejich časové vymezení následujícím způsobem.

První období mezi léty 1867 až 1879 se nazývá obdobím historickým a Galdós se v něm zabývá zejména analýzou španělských dějin. Patří sem například *La Fontana de Oro*⁸ (1870), *El Audaz* (1871) nebo první série *Národních epizod* (*Episodios Nacionales*, 1873-1875). Casalduero sem přidává i tzv. abstraktní podobdobí nesoucí se v duchu realismu a boje mezi moderním a starým z politického a náboženského hlediska. Situujeme ho mezi léta 1875 a 1879 a mezi nejznámější reprezentanty řadíme velké romány jako *Doña Perfecta* (*Doña Perfecta*, 1876), *Gloria* (1876-1877) a *Marianela* (1878).⁹

Pro druhé období v letech 1881 až 1892 je klíčový naturalismus. Začíná roku 1881 románem *La Desheredada* a končí dílem *Lo prohibido*, 1885. I zde přichází podobdobí typické zejména otázkou konfliktu mezi světem materiálním a duchovním, která se objevuje v mistrovských dílech *Fortunata a Jacinta* (*Fortunata y Jacinta*, 1886), *Miau* (1888) a *Tristana* (1892).¹⁰

Třetí a pro tuto práci klíčová je duchovní etapa, 1892-1897 spolu se svým podobdobím svobody. V dílech jako *Ángel Guerra* (1890), *Nazarín* (1895) a *Halma* (1895) reprezentují hrdinové nejčistší formu křesťanství a staví se proti oficiální formě náboženství a církvi.¹¹

---

⁶ LAPORTA, Luis Miguel Aparisi. Benito Pérez Galdós, vecino y cronista de Madrid. In: *2020 Año Galdosiano, madrileño y novelesco: Ciclo de conferencias*. Instituto de Estudios Madrileños. 2020, s. 175.

⁷ PURSGLOVE, Glyn. Op. cit.

⁸ Tituly nepřeložené do českého jazyka jsou uváděny v originále. Pokud existuje česká verze, je uváděn překlad.

⁹ CASALDUERO, Joaquín. Op. cit., s. 245–249.

¹⁰ Tamtéž, s. 245–249.

¹¹ CORELLA, María Luisa Lanzuela. La literatura como fuente histórica: Benito Pérez Galdós. In: *Actas del XIII Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas: Madrid 6-11 de julio de 1998*. Castalia, 2000, s. 266.

V roce 1897 vydává Galdós knihu s názvem *Žebráci (Misericordia)*, ve které se zabývá zejména popisem nejchudších částí Madridu a jejich obyvatel. Na rozdíl od již zmíněných románů jako *Doña Perfecta*, odehrávající se ve smyšleném městě Orbajosa nebo *Gloria* ve Ficóbrize, *Žebráci* jsou stejně jako *Fortunata a Jacinta* situováni do skutečného města, Madridu, jež nabývá na důležitosti a stává se jedním ze stěžejních témat Galdósových současných románů.

2.2 Galdós a Madrid

Když přijel Benito Pérez Galdós poprvé do Madridu, nebyla to láska na první pohled, nýbrž, dle slov Pedra Ortize-Armengola, proces trvající několik dní až týdnů. „Nezměrné město; s nadmírou lidí a křiku; špinavé a zanedbané s pramalým úmyslem jeho obyvatel učinit ho obyvatelnějším.“¹²

Bylo mu devatenáct let, když 30. září 1862 dorazil do přístavu v Cádizu. Odtud pokračoval vlakem do Córdoby, poté v kočáře taženém muly do Alcázar de San Juan a nakonec opět železnicí přímo do hlavního města.¹³ První měsíce strávil v domě číslo 3 v ulici Fuentes¹⁴, blízko ulice Mayor a Puerta del Sol, spolu se svým přítelem z univerzity Fernandem Leónem y Castillo.¹⁵ Zde se na zdi dodnes nachází tabulka, která má připomínat pobyt slavného spisovatele právě v této budově, nesoucí nápis „V podnájmu v tomto domě žil mladý spisovatel Benito Pérez Galdós mezi léty 1862 a 1863 během svých prvních měsíců v Madridu“. Luis Miguel Aparisi Laporta ve své práci *Benito Pérez Galdós, vecino y cronista de Madrid* ale upozorňuje, že to nebylo první místo, kam směřovaly spisovatelovy kroky. Ještě před ulicí Fuentes byl Galdós ubytován v ulicích Amor de Dios a Olivar.¹⁶

Poté se přestěhoval do domu číslo 9 v ulici Olivo, kde žil až do roku 1869. Právě tyto prostory se staly inspirací pro místo, kde bydlela většina studentů z první části románu *El doctor Centeno*, tedy Zalamero, Cienfuegos nebo hlavní postava Alejandro Miquis.¹⁷ Zároveň ulice

---

¹² Vlastní orientační překlad, originál: „Ciudad desmesurada; con demasiada gente y demasiados gritos; sucia y descuidada, por la poca intención de sus habitantes en hacerla más habitable.“ ORTIZ-ARMENGOL. Pedro. *Vida de Galdós*. Barcelona: Crítica, D.L., 1996, s. 130. Citáty z odborné literatury jsou uváděny v textu v českém překladu a v poznámce pod čarou v originále.

¹³ LAPORTA, Luis Miguel Aparisi. Op. cit., s. 172.

¹⁴ Názvy ulic, například calle de las Fuentes, calle de la Cabeza atd. jsou překládány jako ulice Fuentes, ulice Cabeza atd.

¹⁵ ORTIZ-ARMENGOL. Pedro. Op. cit., s. 132.

¹⁶ LAPORTA, Luis Miguel Aparisi. Op. cit., s. 179.

¹⁷ ORTIZ-ARMENGOL. Pedro. Op. cit., s. 155-156.

Olivo nacházející se v blízkosti náměstí Carmen¹⁸ (náměstí s vysokou koncentrací lidí) byla roku 1883 věnována slavnému kronikáři Ramónu de Mesonero Romanosovi a pojmenována tak ulice Mesonero Romanos, ve které se v současnosti nachází obchodní centrum.¹⁹

Poté se přestěhoval se svou rodinou do čtvrti Salamanca, konkrétně do bytu v domě 8 v ulici Serrano, odkud bylo vidět na Národní knihovnu. S rostoucím sociálním postavením už Galdós v roce 1876 nazýval domovem nový a bohatý byt na náměstí Colón, kde žil mnoho let a kde napsal své nejznámější romány.²⁰

Od roku 1897, kdy vyšlo i jeho dílo *Žebráci*, bydlil v podnájmu v ulici Alberto Aguilera ve čtvrti Argüelles, konkrétně v dvoupodlažní domě číslo 46, který tenkrát nesl jméno Casa de Areneros. Posledním místem, které Galdós v Madridu obýval, a to mezi léty 1911 až 1920 kdy zemřel, byl rodinný dům v ulici Hilarión Eslava 7, patřící jeho synovci Josému Hurtadovi de Mendoza.²¹

Mezi další budovy, které nebyly přímo Galdósovým domovem, ale trávil v nich mnoho času a co se v nich odehrávalo mělo vliv na jeho život, patří například číslo 17 v ulici Fomento, odkud řídil deník *El Debate* a kde o století dříve žil španělský dramatik Leandro Fernández de Moratín. V ulici Hortaleza číslo 29 zase najdeme sídlo jeho nakladatelství *Obras de Pérez Galdós*, které fungovalo mezi léty 1897 a 1904.²²

2.3 Prostředí Madridu v literatuře Benita Péreze Galdóse

Městské prostředí hraje v románové tvorbě Benita Péreze Galdóse velmi důležitou roli. Ve svých dílech nám, podobně jako Mesonero Romanos, podává detailní obraz Madridu XIX. století. Popisuje domy, ulice a celé čtvrtě tohoto živého a rozmanitého města. V jeho pojetí nicméně Madrid neslouží jen sám sobě, ale autor využívá město, aby na něm ukázal a vysvětlil i věci, které se vztahují k celému národu. Jinak řečeno, přešel od typizujícího významu stěžejního pro kostumbrismus k významu symbolickému, který najdeme u románových autorů.

Ale Galdósův Madrid není pouhým vymezeným prostorem [...] prostřednictvím Madridu nám podává obraz Španělska, aniž by vytvářel příběh o minulosti [...] ale vystupuje jako kronikář

---

¹⁸ Názvy náměstí, například plaza del Carmen, plaza del Progreso atd. jsou překládány jako náměstí Carmen, náměstí Progreso atd.

¹⁹ LAPORTA, Luis Miguel Aparisi. Op. cit., s. 180-181.

²⁰ ORTIZ-ARMENGOL. Pedro. Op. cit., s. 305.

²¹ Tamtéž, s. 545-704.

²² LAPORTA, Luis Miguel Aparisi. Op. cit., s. 187.

současnosti; přítomnost pozorovaná, prožitá a zanalyzovaná do posledních koutů událostí, které tvoří vnitřní příběh společnosti.²³

Galdósovi už nejde pouze o minulost, ale naopak, ve svých realistických a později naturalistických současných románech vyobrazuje přítomnost a to takovou, jaká je, bez ozdob a příkras. Podává nám objektivní obrazy a interpretuje skutečnost z pohledu žurnalisty více méně bez morálních zásahů a subjektivních hodnocení.

V jeho románech se můžeme setkat s nejrůznějšími částmi Madridu, od nejbohatších a nejelegantnějších čtvrtí až po nejchudší a nejšpinavější části města. Stejně tak se nám představí snad všechny vrstvy společnosti, které se v Madridu té doby nacházely.

Celá madridská společnost se nachází v Galdósovi; od politika na vrcholu po žebráka umírajícího hlady [...] od bonvivánského duchovního po rouhavou prostitutku. Celý Madrid najdeme v našem autorovi: od Královského paláce po domy Milosrdenství, od chodeb kongresu po němé noclehárny.²⁴

Galdós píše o Madridu, protože ho zná. Je to místo, které ho zaujalo, ve kterém našel zalíbení a ve kterém se rozhodl žít. Jeho romány nenajdeme zasazený do cizích krajín, s výjimkou měst jako Londýn nebo Paříž, která ale osobně navštívil, nicméně do Madridu, jenž ho přitahoval víc než jakákoliv jiná oblast. Fernando Chueca Goitia v *La ciudad galdosiana* ukazuje formou přirovnání vztah spisovatele ke svému městu. „Madrid, který pro něj bude realitou i chimérou, surovinou ke zkoumání a smyšleným vesmírem jeho fantazie jako Guermantes pro Prousta nebo imaginární město Jefferson pro Faulknera.“²⁵

Goitia mluví o Madridu jako o *ciudad galdosiana* (Galdósovské město) a o spisovateli samotném jako o ztělesnění Španělska té doby. Pro svou lásku ke Španělsku se vším všudy, pro přijetí tohoto národa takového, jaký je, a pro jeho realistické popisy včetně vad a jizev bez

---

²³ Vlastní orientační překlad, originál: „Pero el Madrid de Galdós no es sólo espacio limitado [...] a través de Madrid, nos da una visión de España y no haciendo historia de un pasado [...] sino actuando de cronista de un presente; un hoy observado, vivido, analizado hasta los últimos rincones del acontecer que forma la intrahistoria de su sociedad.“ GARCÍA LORENZO, Luciano. Introducción. In *Misericordia*. Madrid: Cátedra, 1982, s. 13.

²⁴ Vlastní orientační překlad, originál: „Toda la sociedad madrileña está en Galdós: desde el político en la cumbre hasta el mendigo en los infiernos del hambre [...] desde el clérigo *bon vivant* hasta la blasfema prostituta. Todo Madrid está en nuestro autor: desde el Palacio Real hasta las Casas de Misericordia, desde los pasillos del Congreso hasta las inmudas casas de dormir.“ GARCÍA LORENZO, Luciano. Op. cit., s. 13-14.

²⁵ Vlastní orientační překlad, originál: „Madrid, que será para él a la vez realidad y quimera, materia prima que escudriñar y universo imaginario de su fantasía como Guermantes para Proust o la imaginaria ciudad de Jefferson para Faulkner.“ CHUECA GOITIA, Fernando. *La ciudad galdosiana*. *Cuadernos Hispanoamericanos*, 1970-1971, no. 250-252, s. 92.

příkras. „Galdósův Madrid existoval a stejně by existoval s Galdósem i bez něj, ale rozdíl je v tom, že bez Galdóse by nebyl tím, za co ho nyní považujeme: Galdósovským Madridem.“²⁶

Galdósovský Madrid je zejména Madridem střední (městské) třídy neboli buržoazie. V XIX. století prošel velkým množstvím změn, zejména ekonomický růst měl za následek velký příliv obyvatel, jimž se musel přizpůsobit. Město se začalo rozrůstat a měnit. Galdós pracující tehdy v odvětví novinářiny byl samozřejmě tímto světem fascinován. Ulice Madridu a obyčejní lidé skrz které se dovídáme, co se v ulicích děje, začaly být stěžejní pro jeho díla. „Jestliže veřejné prostranství přestalo patřit vládcům a monarchům a nyní patřilo prostému lidu, je logické, že pokrokoví autoři románů se zájmem sledovali, jak veřejnost, lidé a jednotlivci převzali tento prostor, a jejich chování v něm.“²⁷

Veřejná prostranství nyní patří lidem, kteří se tu mohou chovat a projevovat nejrůznějšími způsoby podle jejich vlastních přesvědčení. Pozorováním ulic a života v nich můžeme poznat i jejich obyvatele. „Román se díky interakci mezi románovým prostorem a jednotlivcem, touto novou rovnováhou, stává novým divadlem života.“²⁸ Fyzické prostředí zobrazované v románech začíná pomalu nabývat na důležitosti právě ve vztahu k dalším komponentům, jakými jsou například jednotlivé postavy.

Ricardo López-Landy se v knize *El espacio novelesco en la obra de Galdós* vyjadřuje tímto způsobem o pojetí prostoru v tvorbě Emilie Pardo Bazán, nicméně dle mého názoru platí to samé i pro Benita Péreze Galdóse. Z části i pod vlivem naturalismu se „prostor zahušťuje a přechází od čistého popisu krajin, měst a domácností k vytvoření atmosféry úzce spjaté s osobností postav“²⁹. Už se nejedná o pouhé popisy pozadí bez jakýchkoliv souvislostí s dějem a hrdiny románů, ale to stěžejní je „[...] splnutí s postavami k doplnění románového světa“³⁰. Městské prostředí, na pozadí kterého se vše odehrává, nabývá v Galdósových románech na takové důležitosti, že ho můžeme dokonce považovat za samostatnou postavu, jednoho

---

²⁶ Vlastní orientační překlad, originál: „El Madrid de Galdós existía y hubiera existido de todas formas con y sin Galdós, pero la diferencia es que sin Galdós no hubiera sido lo que ahora consideramos que fue: el *Madrid galdosiano*.“ CHUECA GOITIA, Fernando. Op. cit., s. 92.

²⁷ Vlastní orientační překlad, originál: „Si la vía pública había dejado de pertenecer a los regentes y monarcas y le pertenecía ahora a la gente común, es lógico que los novelistas progresistas se interesaran por observar cómo el público, la gente, el individuo se apoderaba de este espacio y su comportamiento en él.“ GULLÓN, Germán. El Madrid de Galdós: de la calle a la vía urbana. *Anales de Literatura Española*, 2012, no. 24, s. 158.

²⁸ Vlastní orientační překlad, originál: „La novela se convierte, gracias a la interacción entre el espacio novelesco y el individuo, a ese nuevo equilibrio, en un nuevo teatro de la vida.“ GULLÓN, Germán. Op. cit., s. 159.

²⁹ Vlastní orientační překlad, originál: „El espacio se hace más denso y pasa de la pura descripción de paisajes, pueblos y hogares a la creación de una atmósfera estrechamente vinculada a la personalidad de los personajes.“ LÓPEZ-LANDY, Ricardo. *El espacio novelesco en la obra de Galdós*. Madrid: Cultura hispánica, 1979, s. 17.

³⁰ Vlastní orientační překlad, originál: „[...] el hecho de fundirse con los personajes para completar el orbe novelístico“ LÓPEZ-LANDY, Ricardo. Op. cit., s. 19.

z protagonistů. Proto se tato práce bude zabývat nejen popisem různých částí Madridu, ve kterých se román *Žebráci* odehrává, ale i vyobrazením vztahu tohoto prostoru s postavami v něm se pohybujícími a jejich sociálního postavení.

2.4 Madrid v konkrétních dílech Benita Péreze Galdóse

Téměř vždy je prostorem, ve kterém se odehrávají Galdósova díla, město. Proto ho můžeme nazývat městským romanopiscem. Jak Charlese Dickense zaujaly ulice Londýna nebo Honoré de Balzaca Paříž, tak se Galdós věnoval popisu ulic Madridu. Lev Nikolajevič Tolstoj, Émile Zola, to jsou další příklady spisovatelů XIX. století, zasazujících své příběhy do městského prostředí. Do literatury se dostává později, ale nakonec se vedle popisů regionální krajiny a venkova prosazuje a získává na důležitosti.

Nejznámějšími díly Benita Péreze Galdóse zasazenými právě do prostředí Madridu jsou *La desheredada*, *El amigo Manso*, *El doctor Centeno*, *Tormento*, *La de Bringas*, *Lo prohibido*, *Fortunata a Jacinta*, *Miau*, *Torquemada*, *Nazarín* a nakonec *Žebráci*.

Roku 1881 se poprvé dostává prostřednictvím románu *La desheredada* do španělské literatury chudé prostředí nízkých čtvrtí jižního Madridu. Příběh je zasazen do mnoha venkovních scén, díky kterým lze pozorovat město a veřejnost se v něm pohybující. I přes to zde ale Madrid ještě není tak stěžejní součástí díla, která by silně zasahovala i do jeho struktury, jak je tomu v Galdósových pozdějších románech. Pro dílo *Tormento* jsou zase nejdůležitější domovy třech hlavních postav v ulicích Costanilla de los Ángeles, Arenal a Fe, která se nachází v chudé čtvrti Lavapiés, ve které žije kněz Pedro Polo. *Lo de Bringas* je naopak příklad románu odehrávajícího se zejména ve vnitřních prostorách, konkrétně v místnostech Královského paláce. Autor nám tak dává nahlédnout pouze do specifické a limitované části města a společnosti, což například o v České republice asi nejznámějším Galdósově díle *Fortunata a Jacinta* neplatí.

Fortunata y Jacinta je příběhem dvou žen z různých společenských vrstev, zamilovaných do stejného muže Juanita Santa Cruz. Děj je situován zejména do centra města a hlavními hrdinkami jsou Jacinta, reprezentující střední vrstvu, a Fortunata, chudá dívka z nižší třídy, která má Juanitovi porodit dědice, jehož Jacinta jakožto představitelka neplodné buržoazie mít nemůže. Nejčastěji se postavy pohybují na náměstí Plaza Mayor³¹ a v jeho okolí. Jacinta žije na náměstí Pontejos, Fortunata zase v Cava Baja. Dále nás Galdós bere do ulice

---

³¹ Výjimka – celý název Plaza Mayor zůstává v originále.

Toledo, Puerta del Sol, ulice Cruz, Santa Engracia anebo naopak na místo mimo tuto zónu, konkrétně do ulice Tabernillas, kde se nachází dům Feijó. V díle se setkáme i s velkým množstvím obchodů a kaváren, které s sebou nese buržoazie, například s kavárnou Suizo, Siglo, Levante nebo Madrid.

Quien se hubiera tomado el trabajo de seguir los pasos de Rubín desde 69 al 74, le habría visto parroquiano del café de San Antonio en la Corredera de San Pablo, después del Suizo Nuevo, luego de Platerías, del Siglo y de Levante; [...] concurriendo al de Gallo o al de la Concepción Jerónima cuando querría hacerse el invisible, y por fin, sentar sus reales en uno de los más concurridos y bulliciosos de la Puerta del Sol.³²

Kdo by se v letech 69 až 74 obtěžoval jít v Rubínových stopách, viděl by ho jako štamgasta kavárny San Antonio v Corredera de San Pablo, poté kavárny Suizo Nuevo, Platerías, Siglo a Levante; [...] chodíval do Gallo nebo Concepción Jerónima když chtěl být neviditelný a nakonec utrácel své reály v jedné z nejnavštěvovanějších a nejrušnějších kaváren na náměstí Puerta del Sol.³³

Madrid už v románech Benita Péreze Galdóse není jen zajímavým prvkem, kde se jednotlivé kapitoly odehrávají, ale nástrojem pro uspořádání celého románu. Ve *Fortunatě a Jacintě* najdeme samozřejmě i kostumbristické popisy prostředí, ale zároveň Madrid funguje jako literární prostředek zcela zachycující městský život v celé své složitosti. Jedná se, podle slov Farrise Andersona, o strukturální reprezentaci města: „Je to literární modalita, která vychází z realistické touhy dokumentovat lidskou zkušenost v kontextu.“³⁴ Zde vycházíme z myšlenky, že vše spolu nějakým způsobem souvisí a není možné pochopit postavy a jejich chování, aniž bychom se zabývali okolnostmi, které je ovlivňují, prostředím, ve kterém se pohybují, a minulostí, ze které vycházejí. Jak už bylo řečeno, Madrid je pro Galdóse organizací společenskou, prostorovou a také historickou. Prostor a ulice Madridu jsou zde ve vztahu se společensko-ekonomickým životem jeho obyvatel, a tak se Madrid stává prostředkem určujícím formu Galdósových současných románů. Jedním z těchto románů, o kterém platí výše zmíněné, jsou i *Žebráci*, klíčové dílo této diplomové práce.

---

³² PÉREZ GALDÓS, Benito. *Fortunata y Jacinta*. Biblioteca Virtual Universal. 2003, s. 406. [online] [2022-07-09] Dostupné z: <<https://biblioteca.org.ar/libros/92692.pdf>>. Citáty z krásné literatury jsou uvedeny v originále a v závorce v českém překladu.

³³ Vlastní orientační překlad.

³⁴ Vlastní orientační překlad, originál: „Es una modalidad literaria que surge del afán realista por documentar la experiencia humana dentro de un contexto.“ ANDERSON, Farris. Op. cit., s. 71.

2.5 Galdós a Mesonero Romanos

Ještě před rozbořem samotného románu *Žebráci* se podíváme na postavu Mesonera Romanose a na jeho vztah k Benitu Pérezi Galdósovi. Ukážeme si, v čem se podobali, lišili a jaký vliv na sebe měli. Důvodem je fakt, že Ramón de Mesonero Romanos byl považován za nejdůležitějšího a vlastně prvního oficiálního kronikáře Madridu a zdroj velkého množství historických informací týkajících se právě tohoto města. Není tedy divu, že byl pro Galdóse a jeho tvorbu osobností velmi podstatnou.

Ramón de Mesonero Romanos se narodil v roce 1803, tedy o čtyřicet let dříve než Galdós a právě tento časový rozdíl je patrný v tvorbě obou spisovatelů. Mesonero Romanos, novinář, historik a kronikář, se řadí do období romantismu, v rámci něhož píše tzv. *artículos* nebo *cuadros de costumbres*³⁵. Galdós je zase mistr realistického románu, pro jehož rozvoj byl ale kostumbrismus jako studium tzv. typů ve společnosti velmi důležitý. V Galdósových současných románech³⁶ můžeme najít dokonce kostumbristický základ. Je tedy jisté, že tvorba těchto dvou autorů si je podobná, protože Galdós si vzal mnoho z kostumbrismu, ale zároveň se i odlišuje.

Asi nejdůležitějším společným znakem byl jejich zájem o hlavní město Španělska, Madrid. Mesonero Romanos byl svými publikacemi a znalostmi pokladem pro mladého spisovatele, který přijel do Madridu a chtěl se o něm dozvědět co nejvíce. Svými knihami jako například *Manual de Madrid* (1931), *Escenas y tipos matritenses* (1851), *El antiguo Madrid* (1861) nebo *Memorias de un setentón* (1880) poskytl Galdósovi mnoho zajímavých informací, kterých mohl využít ve své tvorbě. Mesonero Romanos s Galdósem navázali přátelský vztah, vyměňovali si dopisy, ve kterých, jak píše Paciencia Ontañón De Lope, žádá Galdós od svého známého různá data týkající se skutečností, o kterých Romanos psal.³⁷ Vážil si jeho rad a zkušeností a sdílel s ním touhu psát dokumentární literaturu o Madridu. Důkaz o tom můžeme najít například v Galdósově knize *Recuerdos y Memorias*, kde píše:

No hay más que abrir el bello libro titulado *El Antiguo Madrid* para comprender que la ciudad de los tres Felipes y don Ramón Mesonero Romanos son tan amigos como pueden serlo el lienzo

---

³⁵ *Cuadros de costumbres* byly popisné články nebo krátké příběhy psané v próze, pojednávající o zvycích nějakého konkrétního regionu.

³⁶ V originále *Novelas Contemporáneas*.

³⁷ ONTAÑÓN DE LOPE BLANCH, Paciencia. Note brève: Galdós y algunos escritores de su tiempo. *Bulletin hispanique*, 2004, vol. 106, no. 2, s. 688.

y el pintor [...] Aquel distinguido madrileño no solo ha hecho un estudio profundo de la geología, [...] sino que también ha pintado sus costumbres con extraordinaria exactitud.³⁸

Stačí otevřít překrásnou knihu *El Antiguo Madrid*, abychom pochopili, že město tří Filipů a don Ramón Mesonero Romanos jsou tak blízcí přátelé, jak jen mohou být plátno a malíř [...] Tento významný Madrid'an nejenže důkladně studoval geologii, ale také s mimořádnou přesností vykreslil její zvyky.³⁹

Zvyky a vyobrazení denního života odehrávajícího se ve městě a jeho ulicích prostřednictvím krátkých příběhů, sbírek scén izolovaných jedna od druhé, to je způsob, jakým Mesonero Romanos psal a jakým se lišil právě od Galdóse. Farris Anderson nazývá tento způsob psaní přídavným jménem *pitoreskní*. V literárním pojetí má toto adjektivum význam něčeho ohraničeného v čase a prostoru. Popisovaným událostem je dán rámeček, který je odděluje od vnějších okolností a poskytuje jim tak určitý typ autonomie.⁴⁰ Farris Anderson přidává, že Mesonero Romanos „[...] zachází se svými rámci a zjednodušováním reality s takovou hbitostí a originalností, že mu to přinese obdiv Benita Péreze Galdóse.“⁴¹

Nicméně i přes obdiv Galdós nezůstává u takového zobrazení reality a ve své tvorbě se posouvá dále. Nestačí mu popisovat Madrid jako soubor od sebe izolovaných částí a obrázků, ale naopak, vidí město jako celý systém, kde jedno souvisí s druhým. Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, Madrid se v některých jeho románech stává dokonce románovou formou a tvoří strukturu díla, která překonává Mesonerovo pitoreskní zobrazení. Zajímá ho nejen Madrid z hlediska prostorového, ale i socioekonomického. Rozdílné je i pojetí historie, kterou Galdós nestuduje pouze ze statického úhlu pohledu, ale spíše jak proces, který má za následek vývoj společnosti a techniky.⁴²

Pitoreskní zobrazení Mesonera Romanose můžeme ukázat například na jeho *Escenas Matritenses*, jež jsou typickým příkladem tzv. *cuadros de costumbres*. Jedná se o sérii příběhů, v nichž Romanos popisuje město a jeho obyvatele patřící do střední třídy spolu s jejich zvyky a tradicemi. Konkrétně v *El Observatorio de la Puerta del Sol* v úvodů do druhé řady se píše: „El cuadro que tenemos á la vista es mas inmenso y magnífico que todo esto; él nos pone en manifiesto el carácter, las inclinaciones, las costumbres generales de toda una sociedad

---

³⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Recuerdos y memorias*. Madrid: Tebas, 1975, s. 114.

³⁹ Vlastní orientační překlad.

⁴⁰ ANDERSON, Farris. Op. cit., s. 66.

⁴¹ Vlastní orientační překlad, originál: „[...] Mesonero maneja sus marcos y simplificación de la realidad con agilidad y la originalidad que le ganarán la admiración de Benito Pérez Galdós.“ Tamtéž, s. 68.

⁴² ANDERSON, Farris. Op. cit., s. 73.

[...]”⁴³(„Obraz, který máme před sebou, je mnohem rozsáhlejší a velkolepější než tohle všechno; odhaluje charakter, sklony a obecné zvyky celé společnosti [...]“)⁴⁴. V *Manual de Madrid* najdeme také velmi detailní popisy každodenního běžného života, historii Madridu a popis ulic, náměstí a zalesněných oblastí města té doby, které zde vyobrazuje s neuvěřitelnou přesností včetně konkrétních informací o jejich umístění. Stejně tak Galdós například právě v románu *Žebráci* zmiňuje ulice včetně toho, kde se nacházejí a do jaké další ulice či náměstí vedou. Čtenář si tak dokáže v hlavě zmíněná místa spojit a utvořit si mapu Madridu, po které se románové postavy pohybují.

Kostumbrismus, za jehož reprezentanta můžeme v této práci považovat Mesonera Romanose, tedy přispěl ke vzniku realistického románu XIX. století, který je zde zastoupen Benitem Pérezem Galdósem. Do realistické románové tvorby přinesl literaturu založenou na pozorování okolního světa a popisu společnosti takové, jaká ve skutečnosti je. Společnost zejména střední třídy, romanopisci často opomíjenou, ale Galdósem povýšenou na hlavní postavu. Nesmíme však zapomínat, že v románovém světě se jedná o kostumbrismus, v němž narozdíl od pojetí Mesonera Romanose nejde o typy, ale o vztah prostoru k individuálním postavám.

---

⁴³ MESONERO ROMANOS, Ramón de. *Escenas matritenses, por el Curioso Parlante*. Madrid: Imprenta y libreria de D. Ignacio Boix, 1845, s. 265.

⁴⁴ Vlastní orientační překlad.

3 Román *Žebráci* (*Misericordia*)

Žebráci, v originále *Misericordia*, bývají považováni za klíčové dílo Benita Péreze Galdóse. Kniha byla publikována poprvé v roce 1897, nicméně se jí i přes kladné přijetí nepodařilo hned zpočátku dosáhnout takového úspěchu a druhá edice se dočkala až v roce 1932, o více než třicet let později. Přeložena byla do několika jazyků, angličtiny, francouzštiny, němčiny, italštiny a roku 1928 dokonce do češtiny pod názvem *Žebráci*.⁴⁵ Překlada se ujala Milada Nováková, ilustrace Antonín Chlebíček a publikace Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství (Antonín Svěcený).

Žebráci bývají řazeni do cyklu spirituálních/duchovních současných románů spolu s díly *Ángel Guerra*, *Tristana*, *Nazarín* nebo například *Halma*. Pedro Ortiz-Armengol považuje právě tuto knihu o milosrdenství a dobrotě žebračky a služebnice Beniny za vrchol duchovní etapy Galdósovy tvorby. Ve své knize *Vida de Galdós* píše: „S *Žebráky* jejich autor dosahuje jednoho ze svých nejvyšších vrcholů a zmenšuje kroky, které předtím podnikl s *Nazarínem*, potulným klerikem, a *Halmou*, dobrotivou hraběnkou.“⁴⁶ Zmiňuje dokonce Ricarda Gullóna, který přirovnává postupnou tvorbu těchto románů k pianistovi, sedícímu za klavírem a procvičujícím si prsty, aby se připravil na přednes svého vrcholného díla. *Nazarín*, *Halma* a *Ángel Guerra* jsou podle něho těmito cvičeními, na kterých pianista trénuje, aby mohl vytvořit mistrovské dílo *Žebráci*.⁴⁷

Román se skládá ze čtyřiceti kapitol, ve kterých autor ukazuje čtenáři život nejnižších společenských tříd Madridu na konci XIX. století. Vypráví příběh Beniny, starší ženy, která slouží v domě jedné upadající buržoazní rodiny, jež přišla o téměř veškerý svůj majetek. Aby sebe a svou paní uživila, je Benina nucena žebrot, a to potají, aniž by se o tom doma někdo dozvěděl. Nakonec se nestará pouze o doňu Pacu, ale i její dceru a dona Frasquita Ponteho. Bývalé vysoké postavení doně Pace brání, aby si našla práci a své služebné pomohla, a tak i když nemají co jíst a přežívají ze dne na den, nechává starost o potravu na Benině. Ta, aby vysvětlila denně získané peníze, přichází s výmluvou, že pomáhá v domě kněze dona Romualda. Ve skutečnosti ale žebra se svým přítelem slepcem Almudenou, který je do ní i přes jejich věkový rozdíl zamilovaný.

⁴⁵ ORTIZ-ARMENGOL. Pedro. Op. cit., s. 533.

⁴⁶ Vlastní orientační překlad, originál: „Con *Misericordia* su autor alcanza una de sus cimas más altas, y disminuye aquellos pasos dados antes con *Nazarín*, el clérigo andariego, y con *Halma*, la condesa benefactora.“ ORTIZ-ARMENGOL. Pedro. Op. cit., s. 532.

⁴⁷ Tamtéž, s. 533.

Když jsou oba zatčeni za žebření v zakázaném prostoru a odvedeni do Parda, doña Paca a její rodina získají dědictví, které je nakonec z jejich mizerné situace dostane. Po propuštění z vězení Benina zjistí, že se toho u její paní mnoho změnilo a že už s ní nikdo nepočítá. Odchází tedy raněná, ale s dobrým pocitem, že pro ně udělala vše, co bylo v jejích silách.

4 Analýza prostředí Madridu a společnosti v románu *Žebráci*

Žebráci jsou jistě Benitem Pérezem Galdósem jedním z nejstudovanějších románů. Popisuje v něm Madrid a jeho proměnu, kterou si v XIX. století prošel. Madrid se rozdělil na zóny, které určovaly ekonomický a sociální status lidí obývajících tyto čtvrtě. Především je důležité rozvržení města na severní a jižní, kdy sever ovládali bohatí a jih zase chudí. Julia Rodríguez-Moñino y Soriano ve své knize upozorňuje i na nerovnosti týkající se financování těchto čtvrtí z prostředků radnice: „Měli větší zájem pomáhat těm prvním (Puerta de Alcalá nebo La Castellana) a zkrášlovali čtvrti, ve kterých tito žili, a nepoužívali nic nebo téměř nic v nejpostiženějších čtvrtích jako jsou Vallehermoso, Cambronerías, las Injurias a las Peñuelas [...] nebo čtvrtě Lavapiés a Maravillas.“⁴⁸ A Galdós se v knize *Žebráci* rozhodl věnovat právě těmto zanedbaným a okrajovým místům jižního Madridu plných žebráků a nemocných, aniž by se dostal dál na sever od Puerta del Sol, kromě zmínky o náměstí Olavide v části zvané Chamberí.

V prologu k francouzskému vydání z roku 1913 píše:

En *Misericordia* me propuse descender a las capas ínfimas de la sociedad matritense, describiendo y presentando los tipos más humildes, la suma pobreza, la mendicidad profesional, la vagancia viciosa, la miseria, dolorosa casi siempre, en algunos casos picaresca o criminal y merecedora de corrección. Para esto hube de emplear largos meses en observaciones y estudios directos del natural, visitando las guaridas de gente mísera o maleante que se alberga en los populosos barrios del Sur de Madrid.⁴⁹

(V *Žebrácích* jsem se rozhodl sestoupil do nejnižších vrstev madridské společnosti, popsat a představit typy z nejskromnějších poměrů, extrémní chudobu, profesionální žebráctví, neřestné tuláctví, téměř vždy bolestnou bídu, v některých případech pikareskní nebo zločineckou a zasluhující nápravu. Musel jsem proto strávit dlouhé měsíce pozorováním a studováním přírody, navštěvovat douputa nuzných nebo ničemných lidí, kteří žijí v lidnatých čtvrtích na jihu Madridu.)⁵⁰

Z těchto slov lze vyvodit, že cílem Galdóse bylo vyobrazit skrze román nejnižší části Madridu spolu s jejich bídou, chudobou a bolestí tak, jak je tomu ve skutečnosti. Autor si nic nevymýšlí, pouze pozoruje oblasti, kde se chudí pohybují a vše, co s nimi souvisí, a svědectví

---

⁴⁸ Vlastní orientační překlad, originál: „Les interesaba más ayudar a los primeros (la Puerta de Alcalá o La Castellana) y embellecer los barrios en que estos habitaban, no empleando nada o casi nada, en los barrios más desfavorecidos como eran Vallehermoso, Cambronerías, las Injurias y las Peñuelas [...] o los barrios de Lavapiés y Maravillas.“ RODRÍGUEZ-MONÍÑO, Julia. *Las Injurias y otros barrios pobres del Madrid en el siglo XIX y mediados del XX*. Madrid: Liber Factory, 2021, s. 10.

⁴⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Misericordia*. Madrid: Ediciones Akal, S. A., 2003, s. 69.

⁵⁰ Vlastní orientační překlad.

o tom nám podává v písemné formě ve svazku zvaném *Žebráci*. Nebylo to však poprvé, co se musel autor vydat do těchto částí města a studovat je. Stejná prostředí jako v *Žebrácích* se totiž objevují už dříve v románech *La desheredada*, *Nazarín* nebo *Fortunata a Jacinta*.

Proniknout až do nejzapadlejších a nejnebezpečnějších částí nebylo vždy jednoduché:

Acompañado de la policía escudriñé las casa de dormir de las calles del Mediodía y del Bastero, y para penetrar en las repugnantes viviendas donde celebran sus ritos nauseabundos los más rebajados prosélitos de Baco y Venus, tuve que disfrazarme de médico de la Higiene Municipal. No me bastaba esto para observar los espectáculos más tristes de la degradación humana, y solicitando la amistad de algunos administradores de las casa que aquí llamamos de *corredor*. Donde hacinadas viven las familias del proletariado ínfimo, puede ver de cerca la pobreza honrada y los más desolados episodios de dolor y la abnegación en las capitales populosas [...] ⁵¹

(V doprovodu policie jsem prozkoumal domy určené k přespávání v ulicích Mediodía a Bastero, a abych pronikl do odporných příbytků, kde nejnižší proselyté Baca a Venuše pořádají své odporné rituály, musel jsem se přestrojit za lékaře z městské hygieny. To mi nestačilo k pozorování nejsmutnějších výjevů lidské degradace, a tak jsem se ucházel o přátelství některých správců domů, kterým tady říkáme *corredor*. Tam, kde žijí na hromádce rodiny nejnižšího proletariátu, můžete zblízka vidět poctivou chudobu a rmoutící příhody plné bolesti a odříkání v zalidněných hlavních městech [...]) ⁵²

Všechny své postřehy nám Galdós ukáže prostřednictvím příběhu odehrávajícího se v okresech jižního Madridu, jakými jsou Latina, Hospital nebo Inclusa a okrajových částech města, například Cambronerias. Spolu v hlavní postavou Beninou navštívíme třeba kostel San Sebastián, ulici Toledo, náměstí Ángel, Progreso, ulici Cabeza, čtvrť Injurias a další, jejichž popisu se budeme věnovat v následujících kapitolách.

S těmito místy úzce souvisí i rozdělení společnosti té doby, které nám autor prostřednictvím románu představuje. Bohatí obývají severní část města, zatímco chudí se pohybují zejména na jihu v chudinských čtvrtích. O dimenzi prostoru v díle *Žebráci* se vyjadřuje i Robert H. Russell: „[...] svět prostoru je často identifikován se zvláště vyhrazenou topografií Madridu, kde chudí žijí v nejnižších topografických polohách.“ ⁵³ Bohatá vrstva je zde reprezentována například donem Romualdem nebo Carlosem Trujillem. Úpadek střední

⁵¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. Cit., 2003, s. 69.

⁵² Vlastní orientační překlad.

⁵³ Vlastní orientační překlad, originál: „[...] the world of space is often identified with the peculiarly appropriate topography of Madrid, in which the poor live at the lowest topographical locations.” RUSSEL, Robert H. The Christ Figure in *Misericordia*. In: *Anales Galdosianos*. 1967, no. 2, s. 109. [on-line] [2022-05-14] Dostupné z: <<https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc5x2n9>>.

třídy zase představují zejména doña Paca a Frasquito Ponte, zatímco chudinu žebrák Almudena nebo skupina žen prosící o almužnu před kostelem San Sebastián. Jako spojovací prvek mezi těmito rozdílnými světy slouží postava Beniny. Právě ona je protagonistkou románu, která se stává čtenářovým průvodcem po Madridu a svými pochůzkami ho zavede do nejružnějších míst a společenských kruhů. I když máme tendenci řadit ji mezi skupinu žebráků, není to v jejím případě úplně přesné. Galdós využívá hned několik příležitostí k ukázání rozdílů, které ji od zbytku žebráků odlišují a zdůrazňuje i její blízký kontakt a vztah s ostatními společenskými vrstvami. María Zambrano dokonce říká, že Benina je středobodem celého románu, „protože se nachází v centru dění, nese břemeno všech událostí a mezi ostatními je tou zodpovědnou osobou“⁵⁴. Odpovědnou proto, že jí k tomu okolnosti nutí, nikoli, že by o to sama stála.

4.1 Kostel San Sebastián

Román začíná popisem kostela San Sebastián (*iglesia de San Sebastián*) a skupiny žebráků, kteří se kolem pravidelně shromažďují a prosí o almužnu. Tento kostel je pro příběh stěžejní a má hned několik významů. Už z prvních stran je patrné, že má funkci jakési osy, která rozděluje Madrid na dvě části, severní a jižní. Vydáme-li se na sever, dostaneme se do světa střední třídy, obchodníků a zámožných obyvatel. Pustíme-li se na jih, otevřou se nám dveře do chudých a ponurých míst, které obývají jak nemocní, tak lidé bez práce a domova. I samotný kostel má dva vchody. Prvním je brána severní, kterou do farnosti vstupuje tato vládnoucí vrstva a kde se nachází i nejvíce žebráků, protože právě na této straně mají větší šanci k získání almužny. Druhým je vchod jižní, který i přes to, že je považován za bránu hlavní, není zdaleka tolik vytížen.

Dos caras, como algunas personas, tiene la parroquia de San Sebastián... mejor será decir la iglesia... dos caras que seguramente son más graciosas que bonitas: con la una mira a los barrios bajos, enfílándolos por la calle Cañizares; con la otra al señorío mercantil de la Plaza del Ángel.⁵⁵

(Jako někteří lidé, tak také fara nebo lépe řečeno kostel svatého Šebestiána má dvě tváře... Dvě tváře, jež jsou spíše půvabné než hezké. Jedna je obrácena k čtvrtím dolním, které se otvírají ulicí Kamizareskou, druhá pohlíží na obchodní aristokracii Andělského náměstí.)⁵⁶

---

⁵⁴ Vlastní orientační překlad, originál: „Pues que está en el centro de la acción, llevando sobre sí la carga de todo lo que sucede, es entre todos el responsable.“ ZAMBRANO, María. *La España de Galdós*. Madrid: Endymión, 1989, s. 57.

⁵⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Misericordia*. Madrid: Cátedra, 1982, s. 61-62.

⁵⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Žebráci*. Přel. Milada Nováková. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství Ant. Svěcený, 1928, s. 5.

Metaforické použití spojení dvou tváří spolu s kostelem San Sebastián najdeme hned v prvních řádcích díla. Galdós využívá personifikace, připodobňuje budovu k lidské bytosti a proměňuje ji tak v jakýsi symbol. Symbol, který naznačuje rozdělení společnosti z hlediska společenského a ekonomického. Inma Ridaó Carlini ve své knize *Rich and Poor in Nineteenth-Century Spain* zmiňuje navíc ironické použití konceptu těchto dvou tváří. Více zdobená hlavní brána směřuje na jih a obrací se k prostým čtvrtím města, zatímco severní vchod, který je v díle popsán jako chudý a vulgární (*pobre y vulgar*) vede na sever k náměstí Ángel.⁵⁷ Od náměstí Ángel ulice stoupají podél řeky Manzanares a spolu s nimi i společenská úroveň, zatímco směrem na jih vede svažující se ulice Cañizares až k čtvrti Lavapiés. Stoupání a klesání směrem k různým světovým stranám je tedy jak topografické, tak společensko-ekonomické. Podrobnější popis samotných tváří kostela se nachází v dalších řádcích románu:

Habréis notado en ambos rostros una fealdad risueña, del más puro Madrid, en quien el carácter arquitectónico y el moral se aúnan maravillosamente. En la cara del Sur campea, sobre una puerta chabacana, la imagen barroca del santo mártir, retorcida, en actitud más bien danzante que religiosa; en la del Norte, desnuda de ornatos, pobre y vulgar, se alza la torre, de la cual podría creerse que se pone en jarras, soltándole cuatro frescas a la Plaza del Ángel.⁵⁸

(V obou byste našli onu čistě madridskou usměvavou škaredost, v níž se obdivuhodně sdružuje charakter s architekturou. Na straně jižní nad malým vchodem zarůstá mechem barokní socha nějakého svatého mučedníka, zkroucená do polohy spíše taneční než nábožné. Na straně severní se tyčí věž, bez ozdob, chudá a vulgární; vypadá jako nějaká klepna, opřená o boky, a člověk má dojem, že se hádá s Andělským náměstím.)⁵⁹

Z Galdósova popisu si člověk představí kostel San Sebastián jako budovu starou, chudou a ošklivou. Tohoto dojmu nabýváme zejména ze zmínek o zarostlé soše nebo chudé a vulgární věži bez ozdob. V citaci je zajímavé i užití spojení *fealdad risueña*, v překladu usměvavá škaredost, které může působit jako oxymóron. I přes to, jaký dojem kostel a jeho okolí z popisu vyvolává, Galdós v dalších řádcích neskrývá své sympatie a obdiv k tomuto místu.

Por una y otra banda, las caras o fachadas tienen anchuras, quiere decirse, patios cercados de verjas mohosas, y en ellos tiestos con lindos arbustos, y un mercadillo de flores que recrea la vista. En ninguna parte como aquí advertiréis el encanto, la simpatía, el *ángel*, dicho sea en

⁵⁷ RIDAO CARLINI, Inma. *Rich and Poor in Nineteenth-Century Spain: A Critique of Liberal Society in the Later Novels of Benito Pérez Galdós*. Suffolk: Boydell & Brewer, 2018, s. 152.

⁵⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 62.

⁵⁹ PÉREZ GALDÓS, Op. cit., 1928, s. 5.

andaluz, que despides de sí, como tenue fragrancia, las cosas vulgares, o alguna de las infinitas cosas vulgares que hay en el mundo. Feo y pedestre como un pliego de aleluyas o como los romances de ciego, el edificio bifronte, con su torre barbiana, el cupullín de la capilla de la Novena, los irregulares techos y cortados muros, con su afeite barato de ocre, sus patios floridos, sus hierros mohosos en la calle y en el alto campanario, ofrece un conjunto gracioso, picante, *majo*, por decirlo de una vez.⁶⁰

(Zato však v sousedství každé tváře nebo fasády je malé prostranství, obklopené zrezavělou mříží, kde se oči mohou potěšit pohledem na několik křovin a záhon květů. Nikde jinde, tak jako zde si nevšimnete kouzla, sympatie, „andělskosti“, jak říkají Andalusané, kterou ze sebe vydávají jako lehkou vůni obyčejné, vulgární věci, nebo alespoň některé z nesčetných vulgárních věcí na světě. Tato budova s dvojí tváří, škaredá a ubohá jako zpěvník litaní nebo jednotvárný nárek slepce, tato budova se svou džbánovitou věží, kupolí devítníkové kaple, nepravidelnými střechami a sraženými zdmi, se svým laciným okrovým nátěrem, se svými rozkvetlými nádvořími, se svými rezavými mřížemi a s vysokou zvonící pokrytou měděnkou tvoří půvabný, pikantní, tak říkajíc vystrojený celek.)⁶¹

Vždyť jak by mohl Galdós smýšlet špatně o místě tak významném pro Španělsko, zejména co se kulturní stránky týče. Právě v kostele San Sebastián jsou pohřbeny osobnosti jako autor divadelních her pláště a dýky Lope de Vega nebo například romantický básník José de Espronceda. Naopak pokřtěni tu byli Ramón de la Cruz a neoklasicistní dramatik Leandro Fernández de Moratín. Další spisovatelé jako Mariano José de Larra, Gustavo Adolfo Bécquer nebo José Zorrilla zde zase vstoupili se svými partnerkami do svazku manželského.⁶² Měli bychom tedy toto místo obdivovat a starat se o něj, jak Galdós píše v dalších řádcích.

Es un rinconcito de Madrid que debemos conservar cariñosamente, como anticuarios coleccionistas, porque la caricatura monumental también es una arte. Admiremos en este San Sebastián, heredado de los tiempos viejos, la estampa ridícula y tosca, y guardémoslo como un lindo mamarracho.⁶³

Je to jeden z madridských koutů, který bychom měli žárlivě a pečlivě hlídat, jako schovává sběratel nějakou starobylost, neboť monumentální karikatura je rovněž uměním. Obdivujme se v tomto svatém Šebestiánu, dědici starých časů, groteskní a neumělé rytině a chovejme jej jako milou památku!⁶⁴

---

⁶⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 62 – 63.

⁶¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 5.

⁶² OLEA, María Ángeles Varela. Realismo y simbolismo del Madrid Galdosiano. *Siglo Diecinueve (Literatura hispánica)*, 2008, no. 14, s. 176.

⁶³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 63.

⁶⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 5-6.

4.1.1 Společnost v okolí kostela San Sebastián

Hned po podrobném popisu kostela San Sebastián autor obrací svou pozornost k žebrákům, nacházejícím se před branou, a přibližuje čtenáři tuto skupinu a její místo ve společnosti. Celé první tři kapitoly se zabývají žebráky, kteří zde prosí o almužnu. Shromažďují se u severní brány, protože právě tudy vstupuje do kostela panstvo, aby se vykoupilo ze svých hříchů. Je to tedy jediné místo, kde dochází ke střetu těchto dvou společenských vrstev, bohatých a chudých.

Dozvídáme se o hádkách, které mezi sebou vedou postavy čekající na nějaký peníz, který jim umožní přežít další z dlouhých dní, a o hierarchickém uspořádání, jež je mezi žebráky nastoleno. Galdós zdůrazňuje zejména rozepře mezi tzv. *antiguas* (staršími ženami, které zde žebrají více než dvacet let) a *nuevas* (mladšími, které by starším měly dávat přednost). Soutěží spolu zejména o místa, kde se nejlépe žebrá.

Como en toda región del mundo hay clases, sin que se exceptúen de esta división capital las más ínfimas jerarquías, allí no eran todos los pobres lo mismo. Las viejas, principalmente, no permitían que se alterase el principio de distinción capital. Las *antiguas* [...] disfrutaban de preeminencias que por todos eran respetadas, y las *nuevas* no tenían más remedio que conformarse. Las *antiguas* disfrutaban de los mejores puestos, y a ellas solas se concedía el derecho de pedir dentro, junto a la pila de agua bendita.⁶⁵

(Všude na světě jsou třídy a ani nejnepatrnější společnost neunikne hierarchickému rozdělení. Tak i zde všichni chudí nebyli stejně vážení. Babky zvláště nedovolovaly, aby se změnila zásada rozlišení. *Staré* [...] těšily se výhodám, které byly všemi uznávány; a *nové* se musily podřídít. *Staré* zaujímaly nejlepší místa a jen jim se dovolovalo žebrati uvnitř kostela u nádržky se svčcenou vodou.)⁶⁶

Všichni jsou závislí na penězích, které se jim podaří v ulicích vyžebrot, a prostřednictvím ukázky se svatbou, odehrávající se právě v San Sebastián, nás Galdós přesvědčí, že pouze ti nejhbitější mohou přežít.

Al ver salir a la novia, tan emperifollada, y a las señoras y caballeros de su compañía, cayeron sobre ellos como nube de langosta, y al padrino le estrujaron el gabán, y hasta le chafaron el sombrero. Trabajo le costó al buen señor sacudirse la terrible plaga, y no tuvo más remedio que

⁶⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 73-74.

⁶⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 13.

arrojar un puñado de calderilla en medio del patio. Los más ágiles hicieron su agosto; los más torpes gatearon inútilmente.⁶⁷

Při východu novomanželů a průvodu vrhli se na ně žebráci jako hejno kobylek a svědkovi pomačkali zimník a promáčkli mu klobouk. Ubohého pána stálo mnoho práce setřásti se sebe dotěrné žebravce. Zbavil se jich, když mezi ně rozhodil hrst měďáků. Nejčilejší sebrali vše, na loudavce nezbylo nic.⁶⁸

Nejrychlejší a nejohratnější žebráci jsou ti, co v okrajových částech města vítězí. Naopak ti, co neprokážou svou dostatečnou pohotovost a zručnost, nemají šanci v takové společnosti přežít. Společnosti, kde je soutěživost mezi jednotlivci na denním pořádku. Za tímto způsobem „vydělané“ peníze si většinou koupí denní dávku chleba, zaplatí za postel v jedné z ubytoven, kde mohou relativně v bezpečí strávit noc a zbytek většina žebráků utratí za alkohol, který zajistí, aby alespoň na chvíli zapomněli na bídnou situaci, do které jsou uvrženi, a snili o lepší budoucnosti.

Jak už bylo řečeno, San Sebastián je místem střetu lidí z různých sociálních vrstev, a tak se zde mezi žebráky objevuje postarší muž z vyšší společenské vrstvy Carlos Moreno Trujillo. V mrazivém počasí prochází kostelem a venku rozdává chudým krejcarey, dává si ale pozor, aby někomu nedopatřením nedal větší almužnu než obvykle. Je tedy jasné, že Trujillo nerozdává peníze tolik aby pomohl chudým, jako kvůli sobě a vlastnímu užitku. On a další vysoce postavené osobnosti rozdávají peníze žebrákům, aby se vykoupili ze svých hříchů, očistili svou duši a po smrti mohli odejít do nebe. Na tomto příkladu lze vidět vzájemný vztah mezi těmito dvěma skupinami lidí. Nejen že chudí potřebovali bohaté, aby neumřeli hladu, ale zároveň bohatí potřebovali chudé, aby se mohli v očích Boha ospravedlnit. Potřeba chudých k očištění je tedy jeden z důvodů, proč byli žebráci na těchto místech tolerováni.

Chudoba byla často ospravedlňována tím, že bohatí potřebují chudé. Tvrdilo se, že kdyby nebylo chudoby, nebyla by ani příležitost k morálnímu a duchovnímu zlepšení. Chudí se tak stávali nástrojem dobročinnosti bohatých, kteří v důsledku rozdávání milodarů mohli zachránit své duše.⁶⁹

---

⁶⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 185.

⁶⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 121.

⁶⁹ Vlastní orientační překlad, originál: „Poverty was often justified on the grounds that the rich needed the poor. It was argued that if there was no destitution, there would be no opportunity for morality and spiritual improvement. In this way, the poor became the instrument of the charity of the rich who, as a result of the dispensation of charity, were able to save their souls.” FUENTES PERIS, Teresa. A Diseased Morality: Begging and Indiscriminate Charity in Galdós's *Misericordia*. *Journal of Iberian and Latin American Studies*, 2002, vol. 8, no. 2, s. 109-110.

Zajímavé je i pozorovat postoj žebráků k rozdělování almužny. Domnívají se, že je povinností bohatých dávat jim peníze a že mají veškeré právo je obdržet. Místo projevu vděku za jakoukoliv částku, které se jim dostane, jsou tedy schopni kritizovat bohaté, že jim nedali dost. V samotném příběhu jeden z žebráků vyjadřuje tuto myšlenku vůči vyšší vrstvě následujícím způsobem:

Lo que digo: quieren que no haiga pobres, y se saldrán con la suya. Pero pa entonces, yo quiero saber quién es el guapo que saca las ánimas del Purgatorio... Ya, ya se pudrirán allá las señoras almas, sin que la cristiandad se acuerde de ellas, porque... a mí que no me digan: el rezo de los ricos, con la barriga bien llena y las carnes bien abrigadas, no vale... por Dios vivo que no vale.⁷⁰

(Já říkám, voni nechtějí, aby byli chudý na světě, a takhle tomu chtějí zabránit. Ale to bych rád věděl, kdo vlastně pomáhá duším z vočistce...? Ať si tam dušičky shnijou, nikdo si na ně nevzpomene, protože... mně ať nic neříkají – modlitba bohatejch s plným břichem a tělem teple přikrytým nepomůže...; jak je Pán Buh na nebi, tak nepomůže!)⁷¹

Nejsou to ale pouze žebráci. O pár stránek dále se i doña Paca vyjadřuje k chování Carlose Trujilla. “Cree que repartiendo limosnas de ochavo, y proporcionándose por poco precio las oraciones de los humildes, podrá engañar al de arriba y estafar la gloria eterna, o colarse en el cielo de contrabando, haciéndose pasar por lo que no es.”⁷² (“Myslí si, že si rozdáváním almužny koupí za nízký peníz modlitby chudých a že se mu tak podaří oklamat toho nahoře a ošidit ho o věčnou slávu... Nebo si myslí, že je to s nebem jako s podloudnictvím a že se tam člověk může vydávat za to, co není.”)⁷³ Paca prostřednictvím této promluvy plně hněvu pronesené k Benině jen potvrzuje výše uvedenou myšlenku spočívající v pomáhání chudým pouze ku vlastnímu prospěchu.

4.2 Carlos Trujillo: ulice Atocha

Kromě vztahu Carlose Trujilla k žebrákům slouží tato postava také k představení prvních skutečných ulic a náměstí v Madridu. V díle se píše o zvyku dona Carlose vycházet vždy z kostela na ulici Atocha, nicméně v ten den, který je popsán v prvních třech kapitolách románu, tuto tradici poruší a vychází na ulici Huertas. Příčinou změny směru, kterým chodí pravidelně už několik let, je postava, která řídí směr celého vyprávění, Benina. Jen ona může způsobit, že don Carlos poruší svůj zvyk, protože s ní chce mluvit, a ona jediná ze skupiny žebráků s ním může promluvit a lépe ho poznat. Pro ostatní reprezentanty nejnižší vrstvy by to

⁷⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 67-68.

⁷¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 8.

⁷² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982 s. 126.

⁷³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 63.

bylo nemyslitelné, což opět implikuje, že Beniny postavení ve společnosti není tak jednoznačné.

Asi nejdůležitější ulicí pro Trujilla se stává Atocha, protože se v ní nachází dům, ve kterém žije. Zároveň je místem, kudy prochází Benina s Almudenou, když směřují k náměstí Progreso nebo kam jde don Frasquito Ponte shánět knihu účetnictví. Ulice vede od náměstí Plaza Mayor až po třídu Paseo del Prado a její název je odvozen od svatyně uctívající pannu Marii Atočskou, ke které tato cesta vedla.⁷⁴ Ulice se začala stavět za vlády císaře Carlose I. spolu s klášteřem Santo Domingo a kaplí Panny Marie. Kardinál Jimenez de Cisneros zde založil farnost Santa Cruz a hrabě Olivares školu Santo Tomás. Alonso de Orozco zřídil klášter Agustinas Calzadas, v překladu Obutých Augustiánek, na místě poustevny Santa Maria Magdalena a poutní místo San Sebastián, klíčové pro tento román, se stalo farností.⁷⁵

Do domu Carlose Trujilla v ulici Atocha čtenáře přivádí Benina, která si jde poslechnout jeho návrh na finanční podporu doni Pacy. Z vnějšího prostředí se tak dostáváme do vnitřního, prostřednictvím něhož nám Galdós stručně představí bydlení tentokrát vyšší společenské třídy. Když vešla Benina do domu: “[...] una criada la introdujo en el despacho, que era muy elegante, todos los muebles igualitos en color y hechura. Mesa de ministro ocupaba el centro, y en ella había muchos libros y fajos de papeles. Los libros no eran de leer, sino de cuentas, todo muy limpio y ordenadito.”⁷⁶ (“[...] služka ji uvedla do velmi elegantní pracovny, jejíž nábytek i ozdoby byly stejné barvy a stejného slohu. Střed místnosti zaujímal velký ministerský psací stůl, přeplněný papíry a knihami. Nebyly to knihy zábavné, nýbrž účetní; všechno velmi čisté a spořádané.”)⁷⁷. Galdós zdůrazňuje knihy účetnictví a pořádek, jaký v nich je, protože podle Trujilla právě správně vedené účetnictví je klíčem k bohatství. Tímto způsobem vysvětluje bídnou životní situaci, ve které se ocitla doña Francisca (Paca) se svou věrnou služebnou Beninou. Vinu ze ztráty majetku a poklesu na společenském žebříčku dává jejímu nedostatečnému smyslu pro pořádek a vedení záznamů o příjmech a útratách.

Pues para decirle a usted lo que le pasa a la Francisca [...] es por no haber querido llevar cuentas. Sin buen arreglo, no hay riqueza que no venga parar en la mendicidad. Con orden, los pobres se hacen ricos. [...] Nunca pudimos conseguir que apuntara sus gastos y sus ingresos. [...] ¡Con decirle a usted que no supo jamás lo que debía. Ni en qué fecha vencían los pagarés!⁷⁸

---

⁷⁴ CAPMANY, Antonio. *Origen histórico y etimológico de las calles de Madrid*. Madrid: MB De Quirós, 1863, s. 19.

⁷⁵ CAPMANY, Antonio. *Op. cit.*, s. 19.

⁷⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Op. cit.*, 1982, s.129.

⁷⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Op. cit.*, 1928, s. 65-66.

⁷⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Op. cit.*, 1982, s. 131.

(Abych vám tedy řekl, že to, co se Doně Francisce stalo, [...], stalo se proto, že neuměla počítat. Bez dobrého pořádku není bohatství, které by se neskončilo žebrotou. Pořádkem se chudí stanou bohatými. [...] Nikdy jsme ji nemohli přimět, aby si psala útraty a příjmy. [...] Říkám vám, ona nikdy nevěděla, co je dlužna, ani kdy jí měli platit.)⁷⁹

4.3 Doña Paca: cesta Madridem a společenskými třídami

Doña Francisca Juárez de Zapata vystupuje v románu jako příklad úpadku střední společenské vrstvy, ve kterou Galdós vkládal pár let předtím velké naděje. Příklad jeho víry v buržoazii můžeme najít například v *Observaciones sobre la novela contemporánea en España*, kde roku 1870 napsal:

Ale střední třída, na kterou naši romanopisci nejvíce zapomínají, je velkým vzorem, nevyčerpatelným zdrojem. Dnes je základem společenského řádu: svou iniciativou a inteligencí přebírá svrchovanost národů, a právě v ní se nachází člověk XIX. století se svými cnotmi i neřestmi, se svou vznešenou touhou, dychtivostí po reformách, obdivuhodnou činností.⁸⁰

Nicméně v románu *Žebráci* už takto pozitivně smýšlejícího Galdóse o střední třídě nenajdeme. Během několika let jeho vztah značně ochladl a už v ní zdaleka nevidí naději pro budoucnost Španělska. Předpokládá se, že ztratil svou víru v buržoazii, kterou měl v sedmdesátých letech, protože se domníval, že právě tato společenská skupina uskuteční ideály Slavné revoluce z roku 1868. Po čase si ale uvědomil, že buržoazii nešlo o zlepšení situace celého národa, ale pouze o obohacení sebe sama. Proto Galdós přichází v osmdesátých letech s kritikou střední třídy, kterou můžeme vidět i v díle *Žebráci*, kde prostřednictvím doni Franciscy a Frasquita Ponteho ukazuje úpadek této sociální vrstvy, která se za každou cenu snaží zachovat svůj životní styl a úroveň, i když se ocitla v bídě a nouzi.

Doña Paca se narodila v Rondě a už od mala měla vždy dostatek peněz a na lidi pohlížela spatra. Velmi mladou ji provdali za dvakrát tak starého dona Antonia Maria Zapatu, se kterým se usadila v Madridu. I přestože byl Zapata muž pořádný a spravoval vojenské důchody, doña Paca ho svou marnivostí přemohla. Ve svých útratách neznala mezí. Utrácela za elegantní šaty, drahé jídlo a velkolepé večírky. Tímto způsobem postupně přišli o veškerý svůj majetek, až se začaly objevovat dluhy a neuhrazené směnky. Když si Zapata uvědomil, do jaké situace se

⁷⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 67.

⁸⁰ Vlastní orientační překlad, originál: „Pero la clase media, la más olvidada por nuestros novelistas, es el gran modelo, la fuente inagotable. Ella es hoy la base del orden social: ella asume por su iniciativa y por su inteligencia la soberanía de las naciones, y en ella está el hombre del siglo XIX con sus virtudes y sus vicios, su noble e insaciable aspiración, su afán de reformas, su actividad pasmosa. PÉREZ GALDÓS, Benito. *Observaciones sobre la novela contemporánea en España*. *Revista de España*, 1870, vol. 15, no. 57, s. 162-193.

dostali, pokusil se přijít se způsobem, jak ji napravit. Nicméně než stihl podniknout jakékoliv kroky, umřel na zápal plic. Francisca se bez manželovy pomoci a s dvěma dětmi začala dostávat ještě do větších problémů a obklopovat se lidmi, kteří ji pouze využívali. Galdós dokonce přirovnává její stav k lodi těsně před ztroskotáním: “Como carga preciosa que se arroja de la embarcación al mar en los apuros del naufragio, salían de la casa los mejores muebles, cuadros, alformbras riquísimas [...] Pero por más que se aligeraba el buque, la familia continuaba en peligro de zozobra y de sumergirse en los negros abismos sociales.”⁸¹ (“Jako když se z lodi před ztroskotáním vyhazuje přebytečný náklad, tak vyšel z domu nejlepší nábytek, umělecké obrazy, drahocenné vázy. [...] Přes to, že se loď takto nadlehčila, rodina byla v neustálém nebezpečí ztroskotání a utopení v černých sociálních hlubinách.”)⁸²

Pohyb doni Pacy po společenském žebříčku směrem dolů lze pozorovat i na místech, kde v různých obdobích svého života bydlela. S postupnou ztrátou jmění a vznikajícími dluhy byla nucena přestěhovat se do menšího a skromnějšího bytu. K přesídlení do levnějšího svou paní donutila Benina, která vstoupila do života doni Pacy, když na tom byla nejhůře. Věnovala jí své úspory a společně odešly z ulice Claudio Coello do ulice Olmo. Ulice Claudio Coello se nachází v tehdy nové a moderní čtvrti Salamanca a je věnována dvornímu malíři Carlose II., Claudiu Coellovi. Naopak ulice Olmo se prostírá ve starém Madridu, táhne se od ulice Olivar až k ulici Santa Isabel a původ jejího názvu vysvětluje Mesonero Romanos v díle *El Antiguo Madrid*. Jména jako ulice Olmo, Olivar či Rosa, v překladu by se dalo říci Jilmová, Olivová a Růžová ulice, jsou odvozena od rostlin nebo stromů, které se v těchto místech pěstovaly.⁸³

Bohužel kvůli stále se zhoršující situaci nedokázala Paca udržet svou sociální pozici a spolu s Beninou se musela odstěhovat i z ulice Olmo. Tak začala nekončící cesta do stále chudších a chudších oblastí.

Fue preciso hacer nuevas mudanzas, buscando la baratura, y del *Olmo* pasaron al *Saúco*, y del *Saúco* al *Almendro*. Por esta fatalidad de los nombres de árboles en las calles donde vivieron, parecían pájaros que volaban de rama en rama, dispersados por las escopetas de los cazadores o las pedradas de los chicos.⁸⁴

(Znovu se musily vystěhovat, hledat byt stále lacinější, a z ulice Olšové přešly do Vrbové a odtud do Lipové. Osudnou náhodou jména ulic, kde bydlily, byla dávána podle stromů, takže se

---

⁸¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 105.

⁸² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 43.

⁸³ MESONERO ROMANOS, Ramón. *El Antiguo Madrid: Paseo Histórico Anecdótico*. Madrid: F. Mellado, 1861, s. 190.

⁸⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 108.

podobaly ptákům, skákajícím s větve na větev, poplašeným střelbou lovců nebo kamením uličníků.)⁸⁵

Ulice zmíněné v citaci nesou názvy stromů, které metaforicky reprezentují sociální úpadek doni Pacy. Doña Paca a Benina jsou ti ptáci, kteří přelétávají ze stromu na strom, z jedné ulice do druhé, z tzv. *barrios altos* (vysokých čtvrtí) do *barrios bajos* (nízkých čtvrtí). Podle knihy *Orígen histórico y etimológico de las calles de Madrid* byl název ulice Saúco (saúco v překladu bez černý) odvozen od stromů markýzy de las Nieves, které začaly postupně mizet, až zůstal pouze jeden, který dal ulici své jméno.⁸⁶ Končí poté ve skromné ulici Almendro, nacházející se mezi la Cava Baja a náměstím Humilladero. I tato místa nesou symbolický význam, jelikož Cava Baja (hluboký/á příkop/jáma) a náměstí Humilladero (náměstí Boží muka) mohou odkazovat na chudou část Madridu, kde žijí lidé nižších sociálních vrstev. V celém příběhu doni Pacy Galdós geniálním způsobem využívá symbolických názvů ulic, které nejenže doplňují děj, ale ovlivňují i jazykovou strukturu románu. O tom, jak se jména ulic stávají jazykovými prostředky napomáhajícími k vytváření literárního světa píše i Walter Benjamim: „Město umožnilo povýšení všech slov, nebo alespoň jejich velké části, na vznešená jména. Nejobyčejnější věc pro všechny, ulice, byla tou, která provedla tuto jazykovou revoluci. Prostřednictvím názvů ulic se město stává jazykovým kosmem.”⁸⁷

Se změnou společenského postavení souvisí i změna jména doni Pacy. Prvně se o ní mluví pouze jako o doně Francisce a později s klesajícím sociálním statusem jako o doně Pace. Někteří nevzdělanci odhodlali se jí dokonce nazývat *Doña Paca la tramposa* (doña Paka Hadrnice)⁸⁸ nebo *la Marquesa del infundio* (Markýza z Bídy).⁸⁹

Po celou dobu úpadku doni Pacy ji doprovázela její služebná Benina, která se o ni starala a zaopatřovala ji. Žebrotou sháněla peníze, aby jí a její děti uživila. Francisca, jakožto reprezentantka střední třídy zvyklá na určité postavení, stala se závislou na své služebné a snad by raději umřela hlady, než aby si sama našla nějaké zaměstnání. Galdós nám tak podává, slovy Luciana García Lorenza, „Smutný portrét španělské společnosti, která svá slavná léta prožila

---

⁸⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 45.

⁸⁶ CAPMANY, Antonio. Op. cit., s. 391.

⁸⁷ Vlastní orientační překlad, originál: „La ciudad hizo posible que todas las palabras, o al menos una gran cantidad de ellas, fueran ascendidas a la nobleza del nombre. [...] Lo más ordinario para todos, la calle, fue la que llevó a cabo esta revolución del lenguaje. Mediante los nombres de las calles, la ciudad es un cosmos lingüístico.” BENJAMIN, Walter. *Libro de los pasajes*. Ed. Rolf Tiedemann. Madrid: Akal, 2005, s. 521.

⁸⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 46.

⁸⁹ Tamtéž, s. 46.

v salonech, na pódíích nebo v divadelních ložích a nyní se musí svěřit do rukou svých služebníků, aby nezemřela hladu.“⁹⁰

S podobnou situací, kdy zkrachovali lidé uvrženi do života v bídě a hladu raději trpí, než aby se pokusili vydělat nějaké peníze, protože pracovat jim jejich sociální postavení nedovoluje, se můžeme setkat v nejednom díle španělské literatury. Jako příklad můžeme uvést pikareskní román *Lazarillo z Tormes* (*La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades*), konkrétně pojednání třetí, kdy Lazarillo vstoupil do služby k jednomu šlechtici. Jelikož šlechtic sám nemá co do úst, musí si Lázaro hledat potravu sám, a nakonec žít i jeho. „[...] yéndose el pecador en la mañana con aquel contento y paso contando a papar aire por las calles, teniendo en el pobre Lázaro una cabeza de lobo. [...] buscando mejoría, viniese a topar con quien no solo me mantuviese, mas a quien ya había de mantener.“⁹¹ („Chudák můj pán chodil ráno vážně a důstojně sytit se na ulici vzduchem, a bídný Lazar shledával zatím potravu. [...] hledaje, jak bych si polepšil, setkal jsem se s tímto, který nejen že mne neživil, ale kterého jsem ještě musil živiti já.“)⁹²

Poslední stěhování, které doña Paca zažije před získáním dědictví, je krátce po svatbě jejich dvou dětí. Díky jejich osamostatnění se životní podmínky paní a její služebné lehce zlepší, a tak se vydávají z ulice Almendro do levného bytu v ulici Imperial. Obrat v životě doni Pacy poté nastane až po získání dědictví, které ji dostane zpět do výšin a vrátí jí její pohodlný způsob života, na který byla zvyklá.

4.4 Frasquito Ponte: cesta Madridem a společenskými třídami

Další postava románu *Žebráci*, která si prvně užívala bohatého života, ale později zkrachovala a stala se závislou na ostatních, je don Francisco Ponte Delgado. Ponte byl starý mládenec, který zdědil menší jmění a svůj čas trávil navštěvováním salonů střední měšťanské společnosti. Nicméně i on po nějaké době dědictví utratil a už bez penze nebyl schopný přestat s utrácením. Po revoluci v roce 1869 už neměl nic a od té doby jen o hladu a sužován zimou přežíval. Na rozdíl od doni Pacy se Ponte snažil najít menší zaměstnání, která mu chvíli dovolovala žít alespoň trochu důstojně, ale nakonec se musel vzdát myšlenky na stálý byt a dohodl se na přespávání v noclehárně paní Bernardy v ulici Mediodía Grande. Ulice Mediodía

---

⁹⁰Vlastní orientační překlad, originál: „Triste retrato el de una sociedad española que en salones, estrados o palcos de teatro vivió sus años gloriosos y tienen que ponerse en las manos de sus criados para no morir de inanición.“ GARCÍA LORENZO, Luciano. Op. cit., s. 31.

⁹¹GARCÍA ÁNGEL, Antonio. *Lazarillo de Tormes*. Bogota: Libro al viento, 2012, s. 34.

⁹²HURTADO DE MENDOZA, Diego a PIKHART, Antonín. *Lazarillo z Tormes*. Praha: J. Otto, 1898, s. 52.

Grande vedla od už zmíněné ulice Humilladero k ulici Águila a svůj název v překladu Velká Polední získala pro svou topografickou pozici směrem na jih. Hned vedle se nachází i ulice Mediodía Chica, tedy Malá Polední ulice.⁹³ Ulice byla tehdy známá zejména svými hostely a noclehárnami, kde přespávali chudí lidé a mizerové. Když se Ponte několikrát opozdil s platbou doně Bernardě, byl nucen hledat útočiště v ještě levnějším domě Comadreja, nacházejícím se právě v ulici Mediodía Chica. Hazel Gold ho pro jeho nomádismus a nestálost dokonce přirovnává ke šnekovi, který si svůj domov nosí s sebou na zádech.⁹⁴

I přes veškeré své snahy žil tedy Frasquito Ponte několik let v bídě a nouzi. Byl odsouzen k poklesu na sociálním žebříčku a na jeho příkladu můžeme velmi dobře pozorovat společenské rozdělení obyvatel Madridu a to, jakým způsobem koresponduje s rozvržením města samotného. “Arrastró vida mísera durante algunos años, solitario habitante de los barrios del Sur, sin atreverse a pasar a los del Centro y Norte, por miedo de encontrar conocimientos que le vieran mal calzado y peor vestido [...]”⁹⁵ (“Vlekl svou bídu, žije osaměle v jižních předměstích, neboť se neodvážil do středu a na sever města ze strachu, aby nepotkal známosti, které by ho byly viděly špatně oblečeného a hůře ještě obutého.”)⁹⁶ Frasquito sestoupil do jižní části Madridu a měsíce se tuto zónu, kam nyní patřil, nepokusil opustit, aby nikdo z jeho přátel nezjistil, jak dopadl. Ponteho pohyb po městě podle jeho aktuálního společenského postavení analyzuje i Aitor Bikadi-Mejias v článku *Del caminar por calles, márgenes y fronteras: Misericordia*: “Jeho ekonomický úpadek vedl k městské sklíčenosti, která ho zavedla ze severu a centra Madridu na jih; ona pomyslná čára, která spojuje náměstí Plaza Mayor s náměstím Ángel a Santa Ana, by byla společenskou hranicí, kterou se Ponte neodvažuje překročit ze strachu, že by byl viděn v takovém stavu.”⁹⁷ Nebo jak píše Galdós v samotném románu: “Por miedo a que le vieses hecho una facha, se pasaba semanas y aun meses sin salir de sus barrios; y como no tuviera necesidad imperiosa que al centro le llamase, no pasaba de la Plaza Mayor.”⁹⁸

---

⁹³ CAPMANY, Antonio. Op. cit., s. 291.

⁹⁴ GOLD, Hazel. El nomadismo urbano y la crisis finisecular en Misericordia. In: *Actas del Sexto Congreso Internacional de Estudios Galdosianos*. 2000, s. 389.

⁹⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 161.

⁹⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 98.

⁹⁷ Vlastí orientační překlad, originál: „Su descenso económico le supuso un abatimiento urbano que lo lleva del Norte y Centro de Madrid, al Sur; esa línea imaginaria que une la Plaza Mayor con las del Ángel y Santa Ana, sería la frontera social que Ponce no se anima a franquear, por miedo a que le vieran hecho una facha.”

BIKANDI-MEJÍAS, Aitor. Del caminar por calles, márgenes y fronteras: Misericordia. *Candil: Revista del Hispanismo-Egipto*, 2012, no. 12, s. 29.

⁹⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 164.

(“Z obavy, aby ho neviděli v jeho ubohosti, nevycházel po celé týdny a měsíce ze své čtvrti. A poněvadž necítil potřeby ukázat se v středu města, nepřešel nikdy Plaza Mayor.”)⁹⁹

Stejně jako kostel San Sebastián, tak náměstí Plaza Mayor je v knize určujícím bodem, který rozděluje Madrid a jeho společnost. Je jedním ze stěžejních míst, jak tomu odpovídá i jeho název, v překladu Hlavní náměstí. V díle *Žebráci* nehraje takovou roli jako například v románu *Fortunata a Jacinta*, ale i tak si zaslouží více pozornosti. Nachází se v samotném centru Madridu, blízko Puerta del Sol. Dostat se k němu lze například už zmíněnou ulicí Atocha, Toledo nebo například ulicí Ciudad Rodrigo. O vzniku a historii náměstí informuje i Mesonero Romanos v knize *Manual histórico-topográfico, administrativo y artístico de Madrid*. Plaza Mayor byla postavena roku 1619 za vlády krále Filipa III. a co se rozměrů týče, udává Romanos 434 stop na délku a 334 na šířku, tedy v přepočtu přibližně 132 metrů na 102 metrů.¹⁰⁰ Náměstí navrhl architekt Juan Gómez de Mora, nicméně po ničivých požárech v letech 1631, 1672 a 1790 byla nutná rekonstrukce, tentokrát neoklasicistním architektem Juanem Villanuevou. Původně náměstí sloužilo jako místo, kde se odehrávala představení, přijímaly se důležité návštěvy ze zahraničí nebo se pořádaly oslavy, svatby, křty a další. Velkou atrakcí byla i korida, jež se tradičně odehrávala na Plaza Mayor.

Antonio Bonet de Corraera píše ve své článku, že tato multifunkčnost náměstí se zachovala až do poloviny XIX. století. Poté se koridy začaly konat na náměstí Toros a divadelní představení se už nepořádala venku, nýbrž v zastřešených prostorách.¹⁰¹ Doslova se Corraera vyjadřuje o náměstí v druhé polovině XIX. století jako o okázalém místě, kde procházením se trávila svůj čas střední třída: “Plaza Mayor spolu se svými luxusními obchody a uzavřeným provozem se stalo salómem, místem pro klidné procházky buržoazie.”¹⁰² A přesně takto vypadá Plaza Mayor, když Galdós píše své *Žebráky*. Místo, kam se zchudlý Frasquito Ponte ve své situaci neodvážil.

Náměstí Plaza Mayor a jeho souvislost s rozdělením společnosti dokonce Galdós zmínil roku 1915 ve svém projevu nazvaném *Madrid*: “Chápu, že medvěd je Madridem, který žije na

---

⁹⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 100.

¹⁰⁰ MESONERO ROMANOS, Ramón de. *Manual histórico-topográfico, administrativo y artístico de Madrid*. Madrid: DA Yenes, 1844, s. 230.

¹⁰¹ CORREA, Antonio Bonet. *La Plaza Mayor*. In: *IV Centenario de la Plaza Mayor*. Madrid: Instituto de Estudios Madrileños, 2018. s. 15-25.

¹⁰² Vlastní orientační překlad, originál: *La Plaza Mayor, con sus comercios de lujo y su cierre a la circulación, se había convertido en un «Salón», en un lugar de paseo apacible y burgués*. Tamtéž, s. 29.

Plaza Mayor a výše, a planika je tím, čemu říkáme chudé čtvrtě.”¹⁰³ Zde autor využívá obou symbolů města k metaforickému vyobrazení Madridu a souvislosti mezi geografickou polohou, konkrétně výškou, stoupáním a klesáním ulic a sociální úrovní obyvatel.

Zajímavé je, že i když byl Frasquito Ponte ve fázi klesání a mohl se pohybovat pouze po částech Madridu symbolizovaných planikou, nikdy neztratil svou čest a nikdy se nepřestal starat, alespoň v rámci možností, o svůj vzhled. Proto když Obdulii v osmnácté kapitole říká: “Yo soy un hombre que adora los ideales, que no vive sólo de la vil materia. Yo desprecio la vil materia, yo sé desprenderme del frágil barro...”¹⁰⁴ (“Já zbožňuji ideály a nežiji jenom pro mrzkou hmotu. Pohrdám mrzkou hmotou a dovedu se povznést nad křehkou nádobu.”)¹⁰⁵ nejsme tímto tvrzením přesvědčeni. Zde sice hovoří o ženě, nicméně z výroku je patrný materialismu, který je možno vztáhnout i na starost o oblečení a vzhled. Ještě než sestoupil po společenském žebříčku, říkalo se o něm: “Muy estiradito siempre, eso sí; muy atento a sus guantes, a su corbata, a su pie pequeño, resultaba grato a las damas [...]”¹⁰⁶ (“Vybraně oblečen, to byl. Jeho pozornost k rukavicím, kravatě a vlastní malé nožce líbila se dámám [...]”)¹⁰⁷ Nicméně i po ztrátě majetku a v noclehárně u doni Bernardy: “Entraba como un cadáver, y salía desconocido, limpio, oloroso y reluciente de hermosura.”¹⁰⁸ (“Vstupoval tam jako mrtvola a vycházel k nepoznání čist’oučký, navoněný, vyleštěný.”)¹⁰⁹ Frasquito Ponte tedy ani v časech největší bídy nikdy nepřestal dbát o svůj zevnějšek.

4.5 Obdulia: ulice Cabeza

Další postavou, kterou se tato práce zabývá v souvislosti se socioekonomickým postavením a prostorem, ve kterém se pohybuje, je dcera doni Pacy Obdulia. Obdulia si vzala za manžela pohřebníka Luquita, nicméně jejich manželství přestane být po poměrně krátké době šťastné. On se o ni přestane starat, nevšímá si jí a stejně tak se vyhýbá své práci. Celé dny tráví venku po kavárnách a jiných méně důstojných podnicích a rozhazuje peníze vydělané v pohřebním ústavu. Život mezi rakvemi, lhostejnost manžela a dluhy, do kterých se Obdulia kvůli nedostatečné podpoře Luquita dostane, způsobí i zhoršení jejího psychického stavu. Stane

---

¹⁰³ Vlastní orientační překlad, originál: „: "Entiendo que el oso es el Madrid que vive desde la Plaza Mayor por arriba, y el madroño, lo que llamamos barrios bajo.“ PÉREZ GALDÓS, Benito. *Obras completas*, vi, ed. F. C. Sainz de Robles, Madrid: Aguilar, 1968, s. 1506.

¹⁰⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 173.

¹⁰⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 109.

¹⁰⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 159

¹⁰⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 96.

¹⁰⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 162.

¹⁰⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 99.

se neurotickou, trpí náhlými záchvaty a sužují jí bludy, které vycházejí z její představivosti. Může se zdát, že prokletí, které postihlo doňu Pacu, přeneslo se i na dceru.

Pro postavu Obdulie vybral Galdós ulici Cabeza, kde žije „[...] mal abrigada y peor comida, indiferente a su esposo, consumiéndose en letal ociosidad, que fomentaba los desvaríos de su imaginación.“¹¹⁰ ([...] nedostatečně přikryta a ještě hůře krmena, lhostejná svému muži, oddávajíc se nezdravé nečinnosti, jež rozjitřovala její obrazotvornost)¹¹¹ závislá stejně jako její matka na finanční podpoře od stařeny Beniny. O samotné ulici se toho v románu mnoho neříká, nicméně je jisté, že ji Galdós nevybral pro Obdulií zcela náhodně, ale naopak lze tuto volbu považovat za jeho další hru, ukrývající v sobě určitý symbolický význam.

Ulice Cabeza se nachází ve čtvrti Lavapiés a vede od ulice Jesús y María k ulici Ave-María. Jedná se o místo, které nezaujalo pouze Galdósovu pozornost, ale které přitahovalo i ostatní spisovatele a kronikáře XIX. a XX. století. Hlavním důvodem byla zřejmě jeho nešťastná povaha a děsivé příběhy, vyprávějící události a zločiny, které se údajně v ulici odehrály.

Nejdůležitější je příběh kněze a jeho sluhy, na jehož základě získala ulice své jméno. Podle verze Antonia de Capmany y de Montpalau publikované v knize o historickém a etymologickém vzniku ulic Madridu žil kousek od čtvrti Ave-María kněz spolu se svým sluhou, který dychtil po majetku duchovního a rozhodl se ho zmocnit. Nenapadl ho však lepší způsob než kněze ve spánku podříznout. Pomocí velkého nože oddělil svému pánovi hlavu od těla a spolu s penězi utekl do Portugalska, kde se několik let skrýval. Po čase se rozhodl vrátit převlečen za rytíře do Madridu, a když se procházel po Rastru, zatoužil koupit si beraní hlavu. Schoval ji pod plášť, nicméně krev, která ze zvířete odkapávala, zanechávala stopy na ulici a vzbudila tak pozornost kolemjdoucího soudce. Když ji sluha vytáhl zpod pláště, nebyla to hlava, kterou koupil, ale hlava zavražděného kněze. Při pohledu na ni se sluha přiznal ke svému hrůznému činu a byl odsouzen k smrti. Jakmile ho popravili na náměstí Plaza Mayor, knězova hlava se přeměnila zpět na beraní. Na památku této události nechal Filip II. vyrobit z kamene knězovu bystu, kterou umístil na průčelí domu, kde se zločin odehrál. Nicméně sousední obyvatelé tato připomínka, podle které získala ulice název Cabeza, tak děsila, že si prosadili její odstranění.¹¹²

---

¹¹⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 117.

¹¹¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 54.

¹¹² CAPMANY, Antonio. Op. cit., s. 72-73.

O čtvrti Lavapiés, jíž je ulice Cabeza součástí, píše i Ramón Mesonero Romanos ve své knize *El Antiguo Madrid*. V jejím poznámkovém aparátu můžeme najít zmínku o dalším zločinu spáchaném ve stejné ulici. Jednalo se o vraždu kněze zvaného Matías Vinuesa, který byl uvězněn v domě číslo 16 za své kontrarevoluční myšlenky. Další popisy tzv. *barrios bajos*, které se objevují v *El Antiguo Madrid*, ukazují tyto části jako strach budící a nebezpečné, například když píše: „[...] estos barrios de *Lavapiés*, del *Salitre*, *Tres Peces*, *Inclusa*, el *Rastro* y *Embajadores* fuesen como una población aparte, aislada, hostil y terrible para el resto de ella [...]”¹¹³ (“[...] tyto čtvrti *Lavapiés*, *Salitre*, *Tres Peces*, *Inclusa*, el *Rastro* a *Embajadores* byly jako samostatná populace, izolovaná, nepřátelská a hrozná vůči zbytku [...]”)¹¹⁴

Galdós měl mnoho zdrojů, ve kterých se mohl dočíst o legendách týkajících se čtvrti Lavapiés a ulice Cabeza a pro Obdulii si ji vybral pravděpodobně právě pro svou tragickou pověst a příběh s ní spojený. V románu *Žebráci* lze najít určité elementy podobné legendě o zrádném sluhovi, který pro peníze zabil svého pána. Jedním z nich je například zázrak v podobě kněze dona Romualda, který se z vymyšlené postavy stává postavou skutečnou a pomáhá žebračce Benině a rodině doni Pacy. Stejně tak v legendě najdeme dobrého kněze pomáhajícího chudým a zázrak v podobě přeměny zvířecí hlavy v hlavu lidskou, která má zajistit spravedlnost.

4.6 Benina: průvodce Madridem druhé poloviny XIX. století

Po představení postav reprezentujících v románu střední třídu a jejich pohybu po Madridu a společenském žebříčku se zaměříme na protagonistku románu, Beninu, která nás provede velkou částí města. Její kroky čtenáře zavedou jak do centra, tak hlavně do nejchudších a nejkrajnějších částí, do světa žebráků, lidí bez domova a kriminálků.

Benigna nebo Benina či Nina vystupuje v *Žebrácích* jako šedesátiletá služebná doni Franciscy a věrná přítelkyně slepce Almudeny. Hned zpočátku lze pozorovat oddanost Beniny k doně Pace a její rodině, která se ocitne v nepříznivé finanční situaci. Jak už bylo řečeno, zatímco Paca nic nedělá a pouze si stěžuje, Benina ji odpouští a snaží se ze všech sil rodinu zaopatřit a svou paní udržovat v dobrém psychickém rozpoložení. Podporuje je tak nejen finančně, ale i psychicky. Spolu s rodinou doni Pacy se Benina stěhuje z místa na místo, jako ten pták, co přelétává ze stromu na strom, ale zároveň navštěvuje, oproti Pace, která za žádnou cenu nevyjde na ulici, nejrůznější části města. Beniny cílem je skoncovat s ekonomickou krizí

---

¹¹³ MESONERO ROMANOS, Ramón. Op. cit., 1861, s. 196.

¹¹⁴ Vlastní orientační překlad.

rodiny Zapata a na rozdíl od své paní nebo Frasquita Ponteho neváhá nechat stranou svou důstojnost a snížit se k činnosti nehodné jejímu postavení, konkrétně žebrání. To vše kvůli lásce ke svým bližním a soucitu, který k nim pociťuje. Také si je vědoma skutečnosti, že Bůh ji seslal na zem, aby žila, nikoliv aby se nechala zabít nedostatečným příjmem potravy. Se stejnou láskou se stará o Frasquita Ponteho nebo přítele Almudenu, a to zejména když onemocní. Její soucit a touha pomoci je upřímná, na rozdíl od některých institucí, vzniklých k pomoci chudým obyvatelům Madridu. O tom, co si lze představit pod Beniny dobrosrdečností píše Isabel Rovina Martínez v publikaci *Misery, Hope and Humanity...* “[...] schopnost podívat se na jinou lidskou bytost, byť cizí, a skutečně jí porozumět, vidět sama sebe odrážet se v utrpení našeho bližního, stejně jako Nina pohlíží na Almudenu, slepého marockého žebráka, kterého potká ve městě a o kterého pečuje, jako by byl jejím vlastním synem.”¹¹⁵ Dobročinnost a milosrdenství Beniny, kterou najdeme na okrajích města, je ta pravá, zatímco tu falešnou představuje buržoazie. Prostřednictvím Beniny Galdós ukazuje: “[...] jak dobrota není určována materiálním bohatstvím a společenským postavením, ale soucitem, odvahou a nezdolnou vůlí pomáhat druhým.”¹¹⁶

Benina tedy reprezentuje to dobré, soucit, milosrdenství, touhu pomáhat ostatním a dávat přednost lásce k druhým před materiálním bohatstvím. A to vše najdeme na chudých okrajích madridské společnosti, kam se v následujících kapitolách s Beninou vydáme.

4.6.1 Náměstí Progreso

Abychom mohli popsat celou cestu Beniny, kterou v románu ušla, je potřeba vrátit se na začátek příběhu. Benina se se svým přítelem Almudenu nachází před kostelem San Sebastián a poté se oba vydávají stejnojmennou ulicí a Atochou, až dojdou do ulice Urosas. Zde spolu v rohu chvíli hovoří, až se rozhodnou sejít na náměstí Progreso, kde se posadí, aby si mohli bez vyrušování promluvit. Benina zde žádá Almudenu o finanční pomoc, konkrétně v hodnotě jednoho *dura*, které potřebuje, aby mohla zaopatřit svou paní doňu Pacu. Inma Ridaó Carlini ve své knize vyzdvihuje absurditu této scény, kdy právě žebráci od kostela San

---

¹¹⁵ Vlastní orientační překlad, originál: „[...] the ability to look at another human being, even a stranger, and truly understand him/her, to see oneself reflected in the suffering of our neighbour, just as Nina looks at Almudena, a blind Moroccan beggar she meets in the city and whom she cares for as if he were her own son.” DE CONTRASTA, María Isabel Rovira Martínez. *Misery, Hope and Humanity in Benito Pérez Galdós's "Misericordia"* (1897). *Lectora: revista de dones i textualitat*, 2014, no. 20, s.100.

¹¹⁶ Vlastní orientační překlad, originál: „[...] how greatness is not determined by material wealth and social status, but by compassion, courage and an indomitable will to help others“ DE CONTRASTA, María Isabel Rovira Martínez. Op. cit., s. 98.

Sebastián mají pomoci Benině ochránit zchudlou doňu Pacu ze střední třídy před ponížením, které by jí veřejná chudoba mohla způsobit.¹¹⁷

Zároveň výběr náměstí Progreso a sochy Mendizábala, na jejíž úpatí se oba žebráci posadili, nebyl ze strany Gadóse náhodný. Náměstí Progreso, dnes Tirso de Molina, je náměstí vedoucí od ulice Magdalena k Duque de Alba. Nachází se tedy u severní hranice čtvrti Lavapiés a je tak místem přechodu mezi prosperujícím centrem a chudým jihem. Podle knihy *Orígen histórico y etimológico de las calles del Madrid* bylo postaveno na místě tehdejšího kláštera zvaného Merced Calzada a jmenuje se Progreso, v překladu Náměstí Pokroku, aby název poukazoval na vývoj města a to, jak se posouvalo v té době vpřed.¹¹⁸ Na náměstí se nacházela socha Mendizábala od kantabrijského umělce Josého Gragera, postavená po revoluci roku 1868. Dnes už tam přibližně tři metry vysokou sochu z bronzu nenajdeme, jelikož byla po šedesáti letech na konci občanské války v roce 1939 z místa odstraněna. O pár let později ji nahradila právě socha slavného umělce Tirsa de Moliny, podle kterého se dnes náměstí jmenuje.¹¹⁹

Juan Álvarez Mendizábal byl španělský politik a ekonom druhé poloviny XIX. století, obdivován liberály a kritizován konzervativci. Proslul svými liberálními reformami a občanskou a církevní desamortizací.¹²⁰ Nicméně i po jeho reformách se Španělsko, kdy Benina se svým přítelem sedí u sochy, nacházelo v ekonomické krizi. Peter Bly komentuje výsledek této reformy spočívající ve vyvlastňování a následně privatizaci církevního majetku následujícím způsobem: „Z Mendizábalovy desamortizace profitoval pouze malý sektor země, buržoazie.“¹²¹ Ostatních lidí jako je Benina či Almudena se tedy tato reforma tolik nedotkla a možná právě proto Galdós v knize *Žebráci* zmiňuje Beniny nevědomost týkající se Mendizábala a jeho sochy. „Benina [...] quedóse un rato en meditaci3n dolorosa, mirando al suelo y despu3s al cielo y a la estatua de Mendizábal, aquel verdinegro se3or de bronce que ella no sabía qui3n era ni por qu3 le habían puesto allí.“¹²² („Benina [...] ponořila se na chvíli do bolestného přemýšlení, pohlízejíc střídavě na zem, na nebe a na Mendizabalovu sochu, bronzovou, měděnkou pokrytou, o níž nevěděla, ani koho představuje, ani proč ji sem

¹¹⁷ RIDAO CARLINI, Inma. Op. cit., s. 153.

¹¹⁸ CAPMANY, Antonio. Op. cit., s. 430.

¹¹⁹ FRAGUAS, Rafael. En busca de la estatua de Juan Álvarez Mendizábal, 2001. [on-line] [2022-06-03] Dostupné z: <https://elpais.com/diario/2001/03/13/madrid/984486275_850215.html>.

¹²⁰ Desamortizace, v originále „desamortizaci3n“ je výraz používaný pro konfiskaci/vyvlastnění církevního majetku ve Španělsku.

¹²¹ Vlastní orientační překlad, originál: „Mendizábal's desamortizaci3n had benefited only a small sector of the country, the bourgeoisie“ BLY, Peter. *Galdos's Novel of the Historical Imagination: A Study of the Contemporary Novels*. Liverpool: Francis Cairns, 1983, s. 173.

¹²² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 90.

postavili.“)¹²³ Celá scéna odehrávající se na náměstí Progreso u sochy Mandizábala je tedy symbolem, konkrétně symbolem neúspěchu reforem, protože v té době se peníze opět vracely do rukou církve nebo se nacházely v bankách. Bolestný pohled Beniny, kterým pozoruje své okolí a sochu, dokonale vyjadřuje situaci, ve které se nachází a kterou je možné vztáhnout na celé Španělsko.

Očima Beniny nám Galdós podává obraz společnosti, která náměstím prochází. Pozoruje nejenom postavy pohybující se kolem ní, ale i peníze, které přichází a mizí stejně jako ti, kteří s nimi obchodují.

Con ese mirar vago y distraído que es, en los momentos de inmensa amargura, como un giro angustioso del alma sobre sí misma, veía por una y otra banda del jardín gentes presurosas o indolentes. Unos llevaban un duro, otros iban a buscarlo. Pasaban cobradores del banco con el taleguillo al hombro; carricoches con botellas de cerveza y gaseosa; carros fúnebres, en el cual era conducido al cementerio alguno a quien nada importaban ya los duros. En las tiendas entraban compradores que salían con paquetes. Mendigos haraposos importunaban a los señores.¹²⁴

(Očima, v nichž se zračila úzkost a hořké utrpení duše, viděla přecházet parčíkem spěchající nebo lhostejné chodce. Někteří z nich měli v kapse duro, jiní šli za jeho výdělkem. Výběrčí z banky s brašnami přes rameno; vozy s lahvemi piva a sodové vody; vozy pohřební, které vezly na hřbitov někoho, komu už nezáleželo na durech. Do krámů vcházeli kupci, a vycházeli odtamtud s balíky. Žebráci v hadrech obtěžovali lidi slušně oděné.)¹²⁵

Poté Benina uvažuje o špatném uspořádání světa a nespravedlivém rozdělení peněz ve společnosti. Domnívá se, že by bylo správné a přirozené, aby jí někdo bohatý, pro kterého jedno *duro* nemělo téměř žádnou hodnotu, tuto minci daroval. Prezentuje zde myšlenku, že: „[...] si la ansiada moneda pasara de las manos que con otras muchas la poseían a las suyas, no se notaría ninguna alteración sensible en la distribución de la riqueza, y todo seguiría lo mismo: los ricos, ricos; pobre ella y pobres los demás de su condición.”¹²⁶ („[...] kdyby vytoužený peníz přešel z rukou, které jich mají hodně, do jejich, nic by se tím nezměnilo v rozdělení bohatství a vše by zůstalo při starém: bohatí bohatými, chudí chudými, jako ona.“)¹²⁷ Tuto myšlenku, že by se na světě nic nezměnilo, kdyby jí někdo *duro* věnoval, přirovnává Benina metaforicky k jezírku v Retiru. „¿Perdería algo el estanque del Retiro porque se sacara de él

¹²³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 28.

¹²⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 90.

¹²⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 28.

¹²⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 90.

¹²⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 29.

una gota de agua?“¹²⁸ („Copak by ztratilo jezírko z Retira, kdyby se z něho vyčerpala kapka vody?“)¹²⁹

4.6.2 Santa Casilda

Benina s Almudenou se snaží přijít na to, kde peníze sehnat, nicméně všechny návrhy postupně zamítnou. Nakonec se slepec rozhodne zastavit své šaty, které koupil v Rastru a získat za ně alespoň dvě a půl pesety. El Rastro bylo jedním z nejoblíbenějších venkovních bleších trhů v Madridu, kde se prodávalo a směňovalo oblečení z druhé ruky a jiné zánovní zboží. Trh funguje dodnes a stal se zároveň vyhledávanou turistickou atrakcí. Benina s Almudenou se tak vydají ulicí Paredes do Santa Casildy, noclehárny, kde slepec aktuálně přebývá a kde má uschovány své šaty. Noclehárna se nachází, slovy Galdóse “no lejos del punto en que Mesón de Paredes desemboca en la Ronda de Toledo”¹³⁰ (“Nedaleko místa, u něhož Mesón de Paredes ústí do Toledské rondy”)¹³¹. Santa Casilda je místem, kde ubytoval jednu ze svých postav nejenom Galdós, ale také například Pío Baroja. Postava Manuela z knihy *La Busca* nebo *Mala Hierba* si zde za osm reálů také pronajímá chudý pokoj s jednou postelí.

Galdós se v *Žebrácích* vyjadřuje o Santa Casildě následovně: “vasta colmena de viviendas baratas alienadas en corredores sobrepuestos. Entrase a ella por un patio o corralón largo y estrecho, lleno de montones de basura, residuos, despojos y desperdicios de todo lo humano.”¹³² (“Svémi nízkými, lacinými, na sebe nastavenými obydlími, podobá se dlouhé řadě úlů. Vchází se do ní dlouhým úzkým dvorkem, plným nakupeného bláta, zbytků a lidské nečistoty.”)¹³³ V citaci je zajímavé přirovnání noclehárny k úlu a lidí ji obývajících ke hmyzu, konkrétně včelám. Tohoto metonymického spojení užilo ve svých knihách více autorů, a to zejména ve XX. století. Asi nejtypičtějším dílem španělské literatury, představující podobnou myšlenku, je román *Úl* (*La Colmena*) od spisovatele Camila Josého Cely, vydaný v roce 1951.

Úl, stejně jako *Žebráci*, je románem z prostředí Madridu. Autor zde popisuje běžný život jeho obyvatel, aby podal obraz společnosti v období po občanské válce. Postavy jsou jako včely žijící sice v jednom velkém úlu nazývaném Madrid, ale odděleny od sebe buňkami včelího plástu. Román nemá žádného protagonistu, nýbrž mnoho bezvýznamných postav, které tvoří madridskou společnost. Zatímco v románu Josého Cely je úlem nazýván celý Madrid, v díle

¹²⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 90.

¹²⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 29.

¹³⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 91.

¹³¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 30.

¹³² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 91.

¹³³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 30.

Žebráci se tohoto spojení využívá zejména k definování jižních částí města. Úlem jsou zde chudé části Madridu, kde přežívají otrhaní žebráci a lidé potřební pomoci v téměř nelidských podmínkách jeden vedle druhého. María Luisa Guardiola Tey rozvíjí tuto metaforu včely a úlu aplikovanou Galdósem a podává seznam souvislostí, které může mít s hlavní postavou románu Beninou. První je původ Beniny pocházející z kraje Alcarria, jenž je známý svými včelami a produkcí medu. Poté přirovnává Beninu k samotné včele pro vlastnosti, které spolu tyto dvě bytosti sdílejí: “V této ženě se odrážejí ctnosti včely za její obětavost, štedrost a energičnost, a to jak v praktickém životě, tak v její povaze, navzdory jejímu věku a okolnostem.”¹³⁴ Zároveň Guardiola Tey představuje zajímavou myšlenku o matriarchální společnosti, která panuje nejenom v úlu, ale dá se aplikovat i na společnost popsanou Galdósem. Úl jako takový je monarchií, kde vládne královna, nikoliv král. V *Žebrácích* se zase ujímá vedení právě Benina.¹³⁵ Nina díky své silné povaze dokáže zvládnout zoufalou situaci, do které se v materiálním světě dostala, a zaujímá tak místo ve vedení domácnosti. Ostatní, kteří se nechali krizí pohlit, jen přihlíží a v nečinnosti čekají na zlepšení situace. Guardiola Tey ale přirovnáním Beniny ke včelí královně naráží zejména na její duchovní vítězství na konci románu, kdy jí sice rodina, kterou ve smutných dnech podporovala, zavrhla, nicméně její čisté svědomí jí přineslo útěchu. “[...] miró la vida desde su altura en que su desprecio de la humana vanidad la ponía; vio en ridícula pequeñez a los seres que la rodeaban, y su espíritu se hizo fuerte y grande. Había alcanzado glorioso triunfo; sentíase victoriosa, después de haber perdido la batalla en el terreno material.”¹³⁶ (“Dívala se na život s výšky svého pohrdání lidskou marností; viděla v směšné maličkosti osoby, které ji obklopovaly, a její duch se stal velký a silný. Dosáhla slavného triumfu. Cítila se vítěznou, když ztratila bitvu na poli hmotném.”)¹³⁷

Od obecné charakteristiky noclehárny jménem Santa Casilda pokračuje Galdós v popisu konkrétního pokoje, kde přespává Almudena spolu s žebračkou závislou na alkoholu Pedrou. Obydlí tvořené dvěma částmi a nacházející se až na úplném konci v přízemí vypadalo, citují autora, následovně:

[...] a un lado la cocina, a otra la sala, que también era alcoba o gabinete, con piso de tierra bien apisonado, paredes blancas, no tan sucias como otras del mismo caserón o humana madriguera.

Una silla era el único mueble, pues la cama consistía en un jergón y mantas pardas, arrimado

---

¹³⁴ GUARDIOLA TEY, María Luisa. *La abeja como vínculo metonímico en la novela decimonónica, la narrativa y el cine del siglo XX: Galdós, Cela y Erice*. In: *El siglo que no cesa. El pensamiento y la literatura del siglo XIX desde los siglos XX y XXI*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2020, s. 535.

¹³⁵ GUARDIOLA TEY, María Luisa. Op. cit., s. 535-536.

¹³⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 307.

¹³⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 248.

todo a un ángulo. La cocinilla no estaba desprovista de pucheros, cacerolas, botellas ni tampoco de víveres.¹³⁸

(Na jedné straně byla kuchyně, na druhé přístěnek, v němž se spalo a jenž sloužil ke všemu. Podlaha byla udupaný mlat, stěny bílé, mnohem čistší než v jiných podobných lidských doupatech. Jedna židle byla jediným kusem nábytku, neboť lůžkem byl prostý slamník, ležící v koutě a pokrytý starým šatstvem. V kuchyni nechybělo hrnců, kastrolů, lahví, ba ani ne potravin.)¹³⁹

Jednoduché a velmi prosté pokoje sloužící k uskladnění toho mála, co jejich nájemci vlastnili, a ke trávení nocí pod střechou a v suchu, to byla Santa Casilda. Jedna místnost vedle druhé jako pláсты v úlu a žebráci jako včely nacházející každý den po svých pochůzkách cestu zpět do své buňky.

Jakmile Benina získala od Almudeny šaty, vydala se Rondou k místu zvanému náměstí Campillo de Manuela, kde za oblečení dostala celkem tři pesety a vrátila se zpět do Santa Casildy. K tomu jí Almudena přidal pesetu, o kterou připravil svou spolubydlící Pedru, a zbytek svých úspor. S tolika penězi navštívila stařena lékárnou v ulici Toledo a nedaleké řeznictví. Poté ji už kroky zavedly do ulice Imperial, kde se svou paní bydlela. Za peníze získané v Santa Casildě od dvou žebráků běžela tedy Benina do bytu v ulici Imperial, aby přinesla jídlo a léky své paní ze střední společenské vrstvy, která za celý den neudělala nic, čím by své služebné pomohla nebo čím by přispěla ke zlepšení situace, do kterého se svou neschopností hospodařit s penězi dostala.

4.6.3 Další kroky Beniny

Ještě než se s Beninou podíváme do čtvrti Cambronerias, shrneme si některé další pochůzky, které stařena v mezičase po Madridu absolvovala. První z nich je skutečná jen napůl, protože se jedná o scénu, kdy Benina musí vysvětlit doně Pace, jak mohla potkat Carlose Trujilla před kostelem San Sebastián, když v tu dobu měla servírovat oběd u dona Romualda. Don Romualdo není samozřejmě postava skutečná, Benina si ji vymyslela jako svého zaměstnavatele, aby nemusela přiznat, co skutečně přes den dělá, tedy že chodí žebrat o almužnu. Galdós proměňuje rozhovor v jakousi hru, kdy Paca napadá Beniny tvrzení a ta musí obratem přijít s další lží, která by Pacu přesvědčila o pravdivosti její výpovědi. Obě v tomto rozhovoru prokazují dobrou znalost Madridu, ulic a jejich uspořádání. Benina přichází

---

¹³⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 92.

¹³⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 30-31.

s výmluvou spočívající v chybějící míse na salát, kterou musela jít údajně koupit na roh náměstí Ángel a ulice Espoz y Mina. Nicméně doña Paca správně reaguje: „Pero si para ir de la calle de la Greda a Espoz y Mina no tenías que pasar por San Sebastián, mujer“¹⁴⁰ („Ale holka, z ulice de la Greda do ulice Espoz y Mina nemohla jsi přece jít přes svatého Šebestiána!“)¹⁴¹

Poté následuje již zmíněná návštěva domu Carlose Trujilla, odkud se odebere na schůzku s Almudenu. Předpokládá, že ho najde v kavárně Cruz v madridské tržnici Rastro, a tak se vydává ulicí Urosas a v ulici Encomienda se konečně setkají. Nakonec se spolu vrátí do kavárny Cruz, kterou Galdós nazývá přímo *café económico*, tedy laciná kavárna, a dají si dva šálky kávy po deseti centimech.

El local era una taberna retocada, con ridículas elegancias entre pueblo y señorío [...] ambiente fétido, y parroquia mixta de pobretería y vendedores del Rastro, locuaces, indolentes, algunos arragados a los periódicos, y otros oyendo la lectura, todos muy a gusto en aquel vagar bullicioso, entre salivazos, humo de mal tabaco y olores de aguardiente.¹⁴²

Místnost byla zařízena se směšnou křiklavostí, něco mezi lidovým a panským. [...] Prostředí páchnoucí. Zákazníci byli směs chudiny a prodavačů z Rastra, lidé leniví, žvaniví; někteří byli skloněni nad novinami, jiní poslouchali četbu a všichni byli velmi spokojeni v rušném to místě uprostřed plivanců, kouře z tabáku a zápachu z alkoholu.¹⁴³

Z kavárny v Rastru pokračuje Benina do ulice Cabeza, kde bydlí Obdulie, dcera doni Pacy. Zde se setká i s Frasquitem Pontem a společně odchází po ulici San Pedro Mártir. Než se Nina vrátí domů, staví se nakoupit na dluh v ulici Ruda, protože svou poslední pesetu darovala právě Frasquitovi. Další den vyráží žebrot opět ke kostelu San Sebastián a po obdržení almužny ze svatby a pohřbu odchází s Almudenu sednout si k nohám stejné sochy Mendizábala na náměstí Progreso. Po schůzce jde ještě chvíli žebrot na roh ulice San Millán vedle dveří kavárny Naranjeros a poté zase hned domů. Další den směřují její kroky do ulice Mediodía Grande, kde se nachází noclehárna doni Bernardy. Zde se dovídá, že Frasquito Ponte se přestěhoval do ulice Mediodía Chica, konkrétně do domu Comadreja, a že je velmi nemocen. Po obdržení této zprávy Benina neváhala a vydala se svého přítele zkontrolovat.

Nahánění přátel, o které má stařena starost, je v knize častým jevem. O pár stran později zase hledá slepce Almudenu, žárlivého na její zájem o Ponta. Pedra a Diega ji přesvědčují, že

¹⁴⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 125.

¹⁴¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 62.

¹⁴² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 136.

¹⁴³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 72-73.

pokud chce slepce najít, musí až k Arganzuele nebo k ulici Peñón, kde se nakonec setkají. Spolu dojdou až k plynárně v Rondě a po úzkých uličkách k akátové aleji a továrně na dehet. Úzkou stezkou pokračují dolů na „suelo quebrado, lleno de escorias que parecen lavas de un volcán“¹⁴⁴ („půdu spálenou, plnou škvárů, jež se podobaly lávě nějaké sopky“)¹⁴⁵ Benina s Almudenou nyní čtenáře přivádí do ještě jižnějších a chudších částí Madridu nacházející se symbolicky v kotlině.

[...] detrás dejaron casas, cimentadas a mayor altura que las cabezas de ellos; delante tenían techo de viviendas pobres, a nivel más bajo que sus pies. En las revueltas de aquella hondonada se distinguían chozas míseras, y a lo lejos, oprimida entre las moles del Asilo de Santa Cristina y el taller de Sierra Mecánica, la barriada de las Injurias, donde hormiguan familias indigentes.¹⁴⁶

(Nechali za sebou budovy z cementu. Před nimi, téměř pod jejich nohama, byly střechy obydlí chudiny. V záhybech kotliny bylo možno rozeznat bídné chatrče a v dáli byla vtěsnána mezi masou asyly Santa Kristina a Mechanickou pilou čtvrť Injurias, kde se hemžily rodiny chudáků.)¹⁴⁷

4.6.4 Čtvrť Cambronerias

Na konci rozhovoru mezi Beninou a Almudenou se dozvídáme o další chudé čtvrti, Cambronerias, kam se chce Almudena přestěhovat. Opouští Santa Casildu, přerušuje kontakt s alkoholičkou Pedrou a vydává se do oblasti blízko Toledského mostu, kde je možné sehnat nocleh za pouhých deset centimů. Benina se staví proti tomuto úmyslu, protože o Cambronerias se prý říká: „allí [...] vivían en grande estrechez e incomodidad los pobres, amontonados y revueltos en cuartuchos indecentes“¹⁴⁸ („[...] že v oné čtvrti bydlí chudina velmi nepohodlně, že jsou tam stěsnáni ve špinavých a nezdravých obydlích.“)¹⁴⁹

Cambronerias byla jednou z čtvrtí tvořící součást *Ensanche Sur* (jižní přístavby) spolu s dalšími čtvrtěmi nacházejícími se jižně od Toledského mostu. Projekt byl schválen roku 1860 a vznikl v návaznosti na rychlý demografický růst obyvatel Madridu způsobený imigrací lidí z venkova, kteří se stěhovali za účelem zlepšení svých životních podmínek. Navrhl ho architekt Carlos María de Castro, aby rozšířil hlavní město, a to ve třech směrech, na sever, východ a jih.

¹⁴⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 208.

¹⁴⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 144.

¹⁴⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 208.

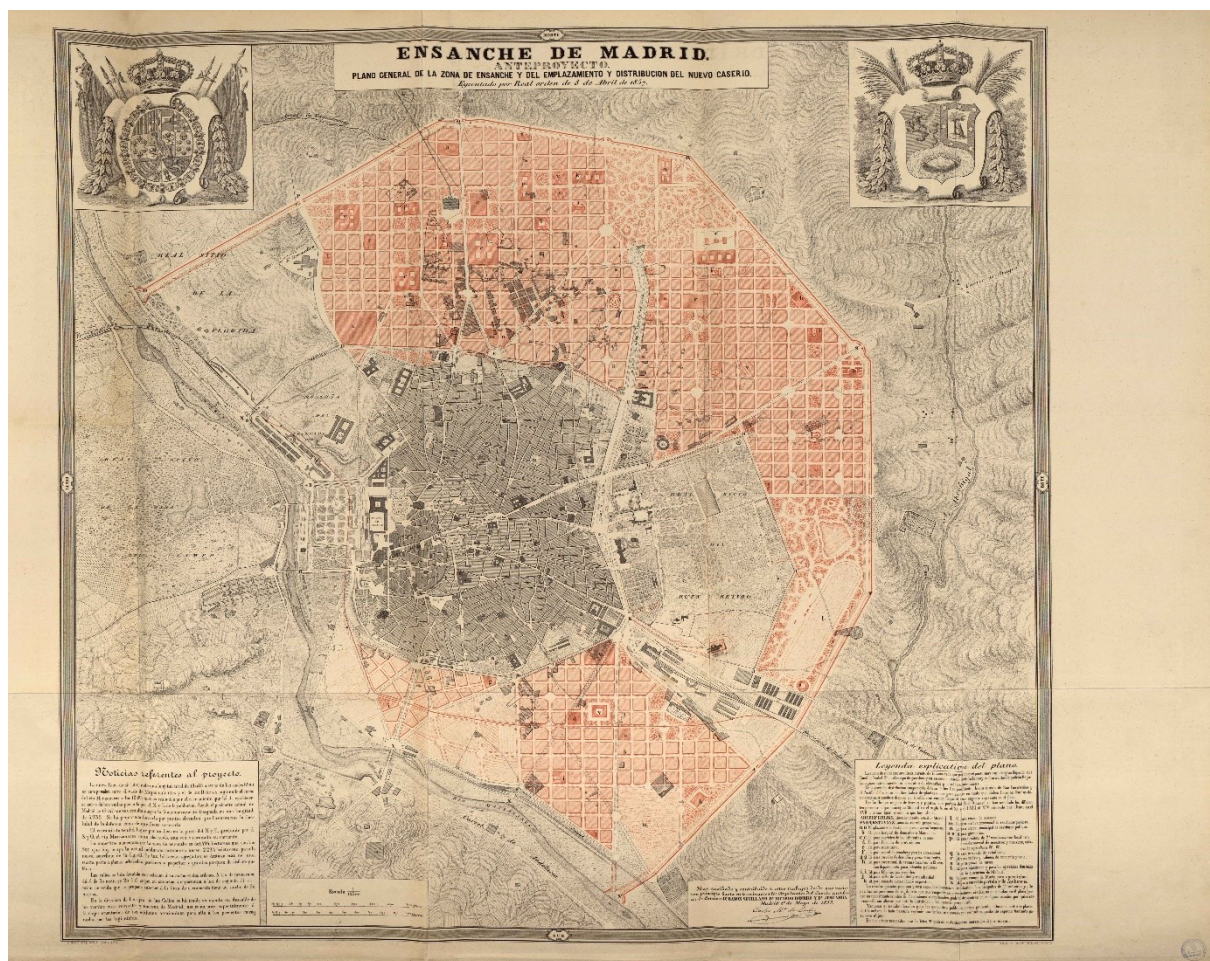
¹⁴⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 144.

¹⁴⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 216.

¹⁴⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 154-155.

Ensanche Norte (severní) a *Ensanche Este* (východní) byly nejvíce vhodné pro výstavbu a osídlení novým obyvatelstvem, zatímco jih pro nepravidelnost terénu a nerovnost pozemků měl sloužit spíše k zemědělským a průmyslovým účelům. Skrz *Ensanche Sur* (jižní) vedla železnice a vzniklo zde několik stanic jako Atocha, Príncipe Pío, Delicias nebo Imperial.¹⁵⁰ Fernando Vicente Albarrán popisuje jižní výstavbu slovy: „Železnice změnila tvář *Ensanche Sur* v labyrint dílen, továren, přístřešků, skladů a odboček zapuštěných mezi nové domy, ohrady a chatrče, které daly přístřeší lidem přicházejícím do snu hlavního města.“¹⁵¹

Obr. 1 – Ensanche de Madrid, Anteproyecto 1857-1860. Celkový plán rozšíření oblasti a umístění nových statků.¹⁵²

¹⁵⁰ ALBARRÁN, Fernando Vicente. El presagio de un nuevo Madrid. El Ensanche Sur (1860-1878). *Cuadernos de Historia Contemporánea*, 2009, vol. 31. s. 244-248.

¹⁵¹ Vlastní orientační překlad, originál: „El ferrocarril convirtió el rostro del Ensanche Sur en un laberinto de talleres, fábricas, cobertizos, almacenes, vías y ramales, que se incrustaban entre las nuevas casas, corralas y chozas que daban cobijo a las gentes que acudían al sueño de la capital“ Tamtéž, s. 250.

¹⁵² CASTRO, Carlos María de. *Memoria descriptiva del anteproyecto del ensanche de Madrid: aprobado por Real decreto de 19 de Julio de 1860*. Madrid: Imprenta de D. José C. de La Peña, 1860.

Ensanche měly tedy zachránit Madrid před kolapsem, který mu díky velkému nárůstu přistěhovalců hrozil, tím, že poskytovaly lidem ze skromných poměrů levné a slušné ubytování. Nicméně rozšiřování města prostřednictvím těchto tří zón způsobilo zejména nárůst společenské a ekonomické segregace prostoru a prohloubilo rozdíly mezi společenskými třídami. Fernando Vicente Albarrán se ve své druhé publikaci pojednávající o projektu Castrův *Ensanche* vyjadřuje o vznikajících sociálních rozdílech a faktorech, které je ovlivňují:

Rostoucí rozdíly v úrovni příjmů z nájemného za bydlení vytvořily na madridském území novou mapu bohatství a chudoby, mozaiku bohatších čtvrtí oddělených od chudších čtvrtí, což bylo mimo jiné způsobeno kombinací předchozího využití pozemků, přísným uplatňováním urbanistické legislativy *Ensanche* a volným fungováním urbanistického trhu.¹⁵³

Urbanistickou legislativou se myslí zejména zákon, který nařizuje, aby se každá zóna hlavního města financovala ze svých vlastních prostředků. Bylo zakázáno redistribuovat peníze patřící jedné části Madridu do druhé, chudší, kde by mohly přispět ke zlepšení životních podmínek.¹⁵⁴

Tyto zákony značně znevýhodňovaly postavení jižní části *Ensanche*, která se pro nerovnost terénu, který navíc klesal k řece Manzanares, stala nejchudší zónou města. Jak architekti, tak i novináři a spisovatelé ji považovali za nepříznivou oblast k žití, místo úpadku společnosti, která zde žije v bídě. Část *Ensanche Sur* zaobírá právě čtvrť Cambronerias, vymezená na jihu řekou Manzanares a na severu ulicí Cambronerias, dnes známou jako ulice Alejandra Dumase.

Kromě Galdóse psal o čtvrti Cambronerias například Pío Baroja v knize *La Busca* nebo Blasco Ibáñez v *La Horda*. Yvan Lissorgues ve své publikaci o chudém městském prostředí v románech XIX. století vyzdvihuje tři cesty, tedy tři možnosti, kterými se postavy v románech Galdóse a Barojy dostávaly do těchto okrajových oblastí. Isidora Rufete z knihy *La desheredada* chodí ulicí Embajadores, Guillermina s Jacintou vystupující v románu *Fortunata a Jacinta* procházejí ulicí Toledo a Barojův Manuel z *La Busca* využívá ulici Ronda de Segovia.

---

¹⁵³ Vlastní orientační překlad, originál: „Las diferencias cada vez mayores en los niveles de la renta de los alquileres de las viviendas fueron dibujando en el suelo madrileño un novedoso mapa de la riqueza y de la pobreza, un mosaico de barrios más ricos separados de los barrios pobres, debido, entre otros factores, a la combinación de los usos previos que tenían los terrenos, a la estricta aplicación de la legislación urbanística del *Ensanche* y al libre funcionamiento del mercado urbanístico.“ ALBARRÁN, Fernando Vicente. *La modernidad deformada. El imaginario de bajos fondos en el proceso de modernización de Madrid (1860-1930)*. *Ayer*, 2016, no. 101, s. 217-218.

¹⁵⁴ JIMÉNEZ, Rafael Buhigas. Un espacio de producción y de sociabilidad laboral en las sombras de la capital. El barrio de las Cambronerias en Madrid (1868-1930). In: *Sociedades y culturas: IX Congreso de Historia Social. Treinta años de la Asociación de Historia social. Comunicaciones. Oviedo, 7-9 de noviembre de 2019*. Asociación de Historia Social, 2019, s. 408.

Naopak Benina v *Žebrácích* vycházela většinou z ulice Imperial a cestu do jižních částí střídala podle toho, která byla zrovna z těchto tří nejpříhodnější.¹⁵⁵

Ve dvacáté sedmé kapitole se postava Beniny vydává do těchto míst hledat svého přítele slepce Almudenu. Prvně se setká hned u Toledského mostu s Burladou, původně žebračkou od kostela San Sebastián, která byla z finančních důvodů nucena přestěhovat se na okraj města. „Dijole su compañera de parroquia que había trasladado su domicilio al Puente, por no poderse arreglar en el riñón de Madrid con la carestía de los alquileres y la mezquindad del fruto de la limosna.“¹⁵⁶ („Družka od kostela svatého Šebestiána jí svěřila, že se přestěhovala k mostu, protože nenalezla v celém Madridě obydlí pro drahotu činže a nepatrnost výdělků.“)¹⁵⁷

Na radu Burlady se Benina vydává od mostu do Cambronerias, nacházející se na levém břehu řeky Manzanares. Z popisu se čtvrť zdá být malebná, Galdós popisuje zelené břehy řeky, hřebeny hor na západě a hřbitovy San Isidro a San Justo s cypřiši na východě. Benina se zde setkává se skupinou cikánů, kteří tvořili většinu populace obývající tuto zónu. Říká se jí také *barrio de los gitanos* (cikánská čtvrť) a právě oni jsou součástí kostumbristického popisu prostředí. Nicméně cikáni zde nejsou vyobrazeni pozitivně, ale právě naopak, čtvrť Cambronerias je prezentována jako úpadkové a nebezpečné místo, obývané pašeráky, vetešníky, pytláky a dalšími lidmi, tvořící součást tzv. *mundo de basura* (světa odpadu). Velký vliv co se představení této oblasti týče a obrázku, který si o ní lidé dělají, má zejména tisk a literatura. Spisovatelé využívají postav a prostředí nejchudších čtvrtí Madridu, protože slouží jako zajímavé literární téma, které čtenáře zaujme. Slovy Rafaela Buhigase Jiméneze literatura představuje čtvrť Cambronerias jako: „[...] zločineckou čtvrť plnou symbolů – cikánů, slumů, venkova, bídy a dalších, které byly používány odborníky v písemnictví k vytvoření kolektivního vědomí o tomto prostředí.“¹⁵⁸ Literární díla tak ještě podporovala strach a negativní povědomí o jižních okrajích, kterého se lidem dostávalo prostřednictvím zpráv vydávaných v novinách a tisku.

Důvody proč právě *Ensanche Sur* bylo středem pozornosti tisku podává Fernando Vicente Albarrán v článku o modernizaci Madridu z roku 2016. Zaprvé zmiňuje špatný stav domů a ulic, chudé a upadající prostředí, ve kterém jsou lidé nuceni žít. V díle *Žebráci* nás do

---

¹⁵⁵ LISSORGUES, Yvan. Los espacios urbanos de la miseria en algunas novelas del siglo XIX: una estética de la verdad. *Anales de Literatura Española*, 2012, no. 24, s. 94.

¹⁵⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 224.

¹⁵⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 164.

¹⁵⁸ Vlastní orientační překlad, originál: „[...] barrio criminal saturado de símbolos —gitanos, chabolas, ruralidad, miseria, entre otros— que eran usados por profesionales de la escritura para crear una conciencia colectiva sobre el espacio.“ JIMÉNEZ, Rafael Buhigas. Op. cit., s. 410.

těchto míst zavede opět Benina, která hledá Almudenu blízko Segovijského mostu. Od jednoho z cikánů se dozvídá, že Almudena přespává ve stavení zvaném dům Ulpiano a tam také vedou její kroky, zatímco její oči poskytnou čtenáři náhled do těchto téměř necivilizovaných míst.

A la izquierda, conforme se entra en él, está la casa de corredor, vasta colmena de cuartos pobres que valen seis pesetas al mes, y siguen las tapias y dependencias de una quinta o granja que llaman de Valdemoro. A la derecha, varias casa antiquísimas, destartadas, con corrales interiores, rejas mohosas y paredes sucias, ofrecen el conjunto más irregular, vetusto y mísero que en arquitectura urbana o campesina puede verse.¹⁵⁹

(Nalevo je takřka včelín chudých příbytků, jež stojí šest peset na měsíc, a za nimi se táhnou zdi a stodoly statku zvaného Valdemoro. Napravo všelijaké staré domy na spadnutí s vnitřními dvory, zrezavělými mřížemi a špinavými stěnami, tvoří celek tak nepravidelný, starobylý a bídný, jaký jen se v architektuře městské a vesnické může najít.)¹⁶⁰

Aby se zeptala na přítele Almudenu, vstoupí Benina do jednoho z dvorů „[...] todo baches, con habitaciones de puertas desiguales y cobertizos o cajones vivideros, cubiertos de chapa de latón enmohecido.“¹⁶¹ („[...] s mnoha chlívků a s příbytky s nepravidelnými dveřmi a s přístěnky pokrytými mosazným plechem vlhkem nazelenalým.“)¹⁶² Místní venkovanka jí vysvětluje uspořádání příbytků, kdo spí kde a za jakých podmínek. Nalevo bydlí v chlívcích cikáni spolu se svými osly. Spí na zemi a jako polštář jim slouží obyčejný škopek zvaný *dornajo*. Napravo v podobných chlívcích „[...] acudían a dormir de noche muchos pobres de los que andan por Madrid: por diez céntimos se les daba una parte del suelo, y a vivir.“¹⁶³ („[...] bytovalo přes noc mnoho chudých, kteří se potulují po Madridě. Za deset centimů se jim vyhradila část podlahy a dalo něco k snědku.“)¹⁶⁴ V citacích se opět objevuje přirovnání ubytoven k včelím úlům, o kterých byla řeč v předchozí kapitole, a přidává se i vyobrazení místností jako chlívků. V této zóně jako by se nedělaly rozdíly mezi zvířaty a lidmi, jedni spí v jedné místnosti s druhými na podlaze a ve špíně.

Špína a nedostatek hygieny souvisí s druhým důvodem Albarrána, proč se tisk zajímal o okrajové oblasti, a tím jsou epidemie. Velký počet lidí přespávajících společně v jedné místnosti, špinavých, žijících v hrozných hygienických podmínkách a další faktory dělaly z těchto zón ohniska různých epidemických onemocnění, které napadaly společnost té doby.

¹⁵⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 227.

¹⁶⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 166.

¹⁶¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 227.

¹⁶² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 167.

¹⁶³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 228.

¹⁶⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 167.

Albarrán uvádí jako příklad epidemii cholery v roce 1885. Ta zaútočila zejména na některé budovy v jižních okrajových oblastech, o kterých se dnes mluví jako o *Las Casas Negras* (Černé Domy).¹⁶⁵ Třetím a posledním důvodem bylo nebezpečí hrozící v těchto zónách. Albarrán nazývá *Ensanche Sur* doslova „domovem deliktů a zločinů“¹⁶⁶. Právě tady docházelo nejčastěji k různým trestným činům jako rvačkám nebo dokonce vraždám, o kterých se poté v novinách samozřejmě psalo. Tak se i tyto záporné postavy porušující zákon začaly stávat v literatuře protagonisty příběhů, vystupujících za reprezentanty společnosti žijící na okrajích, i když tomu tak ve skutečnosti nebylo a tito lidé tvořili naopak pouze zlomek obyvatel jižních periferií.

Bylo to ve čtvrti Cambroneras, kde Benina při své druhé návštěvě pomohla jednomu chudákovi a jeho rodině. Když viděla, jak bídne žijí a jak jsou nemocní, koupila v krámkě jídlo a nachystala oběd, jímž nasýtila i další žebráky, kteří se ocitli poblíž. Když se vydala na toto místo potřetí, šla jí naproti hned celá skupina žebráků se slovy, že by měla podělit svou dobrotivostí všechny stejně. Chudáci jí nevěřili, že nemá peníze stejně jako oni, a považovali ji za bohatou ženu, která se za chudou pouze převléká. Na scéně se tak objevuje stále víc a víc lidí, kteří prosí o jídlo. Benina se je snaží podělit chlebem, ale žebráci se chovají jako zvířata, nedbají ostatních a každý se žene hlava nehlava za něčím k snědku.

[...] en la calle, o como quiera que se llame aquel espacio entre casas, se vio importunada por sinnúmero de ciegos, mancos y paralíticos, que le pedían con tenaz insistencia pan, o perras con qué comprarlo. Trató de sacudirse el molesto enjambre; pero la seguían, la acosaban, no la dejaban andar.¹⁶⁷

(Na ulici však byla obklopena velkým počtem slepců, mrzáků a chromých, kteří na ní žádali chleba nebo peněz k nákupu. Chtěla se zbýt toho dotěrného hloučku, ale nemohla. Šli za ní, chytali se jí, nenechali ji jít.)¹⁶⁸

Aby se Benina chudiny zbavila, musela koupit nový chléb a utratit tak další pesetu. Nicméně to nestačilo a křičící dav nazývající ji zlodějkou, co si pouze hraje na svatou, začal Beninu spolu s Almudenu kamenovat. Zuřivá cikánata, mrzáci a stařeny jako by přestali být lidmi a stala se z nich divoká a krutá zvířata. Podle Bikandi-Mejiase „Ulice přestává být ulicí, protože město přestalo být městem, možná proto, že chudí přestali být lidmi; nebo lépe řečeno,

¹⁶⁵ ALBARRÁN, Fernando Vicente. Op. cit, 2016, s. 220-221.

¹⁶⁶ Vlastní orientační překlad, originál: „hogar del delito y crimen“ Tamtéž, s. 222.

¹⁶⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 245-246.

¹⁶⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 183.

stali se lidmi podsvětí.“¹⁶⁹ Žijí za hranicemi města, kam je zatlačuje buržoazie, která má z této skupiny strach. Bikandi-Mejias píše, že zde už se nejedná o město Madrid, jak ho známe, nicméně o „další město Madrid: město na okraji; jiné město“¹⁷⁰ A právě tito lidé žijící v nejokrajovějších částech začínají být v XIX. století známí jako „abnormální“. Podle článku Amy Wright jsou ti „abnormální“ „sektor populace, který ohrožuje ty normální“¹⁷¹. A protože se střední třída (normální) bojí této skupiny žebráků a chudých (abnormálních), přichází s plánem, který by měl zredukovat tuto sociální třídu a držet ji pod kontrolou.

4.6.5 San Bernardino a El Pardo

Plán buržoazie spočívá v rozdělování chudých na ty, kteří si soucit zaslouží (*merecedores*) a ty, kteří nikoliv. Klasifikují žebráky, označují je, poskytují jim licence a zatýkají ty, kteří se neřídí nastavenými pravidly. Vznikají instituce, jejichž prostřednictvím hlídají a izolují lid žijící na okraji společnosti, například azylové domy či chudobince.¹⁷² V Galdósových dílech se poté mluví i o blázincích či vězeních.

Přímo v díle *Žebráci* lze pozorovat dva odlišné přístupy k otázce těchto institucí. Benina s Almudenou, pár, který nezapadá do skupiny ostatních žebráků vyobrazených Galdósem, je považuje za špatné a dělá vše pro to, aby se do žádné nedostal. Naopak výhybkář, kterého potkají po incidentu s kamenováním a který zraněnému Almudenovi poskytne přístřeší, navrhuje oběma, aby do jednoho ze zařízení nastoupili a nemuseli tak už trpět hladem a zimou.

Lo que deben hacer ustedes es dejarse de andar de vagancia por calles y caminos, donde todo es ajeteo y malos pasos, y ver de meterse o que los metan en un asilo, la señora en las ancianitas, el señor en otro recogimiento que hay para ciegos, y así tendrían asegurado el comer y el abrigo por todo el tiempo que vivieran.¹⁷³

(Měli byste nechat toho chození po světě a raději se přihlásit do nějakého chudobince, paní mezi babičky a pán do nějakého asyly pro slepce. Tam byste alespoň měli postaráno o postel a chléb až do konce dní.)¹⁷⁴

---

¹⁶⁹ Vlastní orientační překlad, originál: „La calle deja de ser calle, porque la ciudad ha dejado de ser ciudad, quizá porque los pobres han dejado de ser gente; o más bien, se han convertido en pueblo del abismo” BIKANDI-MEJÍAS, Aitor. Op. cit., s. 34-35.

¹⁷⁰ Vlastní orientační překlad, originál: „otra ciudad de Madrid: la ciudad de los márgenes; la ciudad “otro” Tamtéž, s. 33-34.

¹⁷¹ Vlastní orientační překlad, originál: „sector de la población que resulta amenazante para los *normales*“ WRIGHT, Amy E. La mirada y los marginados en la Misericordia galdosiana. In: *Anales Galdosianos*, 2009, no. 44-45, s. 95.

¹⁷² FUENTES PERIS, Teresa. Op. cit., s. 110-119.

¹⁷³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 248.

¹⁷⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 185.

Nicméně Benina ani Almudena by nevyměnili svůj i když chudý život plný strastí za jakýkoli z azylů. Almudena vysvětluje“ „[...] amaba la libertad, y la prefería trabajosa y miserable a la cómoda sujeción del asilo.“¹⁷⁵ („[...] že je mu svoboda nadevše a že dává přednost životu bídnému a těžkému, ale volnému před pohodlím asylu“)¹⁷⁶. Benina zase „[...] no se recogían en un establecimiento por causa de la mucha existencia de pobres, y que sin recomendaciones y tarjetas de personajes no había manera de conseguir plaza.“¹⁷⁷ („[...] že by je v chudobincích nepřijali bez velké protekce, poněvadž je mnoho chudých.“)¹⁷⁸ Benina tak nemůže nastoupit do žádné instituce, protože nemá doporučení, které nebylo vůbec jednoduché získat. Mít doporučení totiž znamená být klasifikován jako žebrák *merecedor* a Benina, i když je Galdósem vyobrazená hlavně v kladném světle, nedostala toto doporučení ani licenci, se kterou by mohla legálně žebrot.¹⁷⁹ Licence jsou dalším prostředkem sloužícím ke kontrole žebračství. Nicméně ji mohou obdržet pouze starci bez příjmů nebo zaměstnanci, kteří utrpěli nějaký pracovní úraz s trvalými následky.¹⁸⁰

Občas okolnosti donutí Beninu prosit o almužnu nejenom u kostela San Sebastián, ale i na jiných místech, protože peníze zde získané nestačí k pokrytí jejích nákladů. Proč je žebření v jiných ulicích tak nebezpeční vysvětluje Teresa Fuentes Peris:

V románu není nikdy ukázáno, že by žebřákům u kostela San Sebastián hrozilo zatčení úřady [...] a to navzdory zákazu žebření mimo kostely, jak je stanoveno v ediktech pravidelně diktovaných starostou Madridu. Pouliční žebřáci by však byli vystaveni nejen méně tolerantnímu přístupu veřejnosti, ale také nebezpečí, že budou zatčeni a odvezeni do tzv. *depósito de mendicidad*.¹⁸¹

I přesto Benina obchází i jiná místa. Vydává se za slepou v ulici Barrionuevo, kde zastavuje kolemjdoucí nebo žebrot u brány San Justo blízko Arcibiskupského paláce. Zde ji jednoho dne odhalí policie, a protože nemá licenci, kterou by se prokázala, je zadržena.

Al poco rato del feliz estreno, se apareció un individuo de la ronda secreta que, empujándola con mal modo, le dijo: Ea, buena mujer, eche usted a andar para adelante... Y vivo, vivo...

¹⁷⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 248.

¹⁷⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 185.

¹⁷⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 248.

¹⁷⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 185.

¹⁷⁹ FUENTES PERIS, Teresa. Op. cit., s. 122.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 119-120.

¹⁸¹ Vlastní orientační překlad, originál: „The beggars at the church of San Sebastián are never shown in the novel to be at risk of being arrested by the authorities [...] in spite of the prohibition on begging outside churches, as stipulated in the edicts regularly dictated by the Mayor of Madrid. However, street beggars would have been exposed not only to the less tolerant attitude of the public but also to the dangers of being rounded up and taken to a depósito de mendicidad.“ Tamtéž, s. 118.

- ¿Qué dice?...
- Que se calle y ande...
- ¿Pero a dónde me lleva?
- Cállese usted, que le tiene más cuenta... ¡Hala! a San Bernardino.
- ¿Pero qué mal hago yo... señor?
- ¡Está usted pidiendo!... ¿No le dije a usted ayer que el señor Gobernador no quiere que se pida en esta calle?¹⁸²

(Za malou chvílku po šťastném počátku objevil se tajný a strčiv do ní hrubě, pravil: „Tak, ženská, pakujte se rychle...“

„Co povídáte?“

„Abyste mlčela a šla...“

„Kam mě to vedete?“

„Mlčte, to vám prospěje lépe... do Svatého Bernardina.“

„Copak jsem vyvedla něco zlého?“

„Žebráte...! Neřekl jsem vám včera, že pan starosta nechce, aby se žebralo na téhle ulici?“¹⁸³

Spolu s Beninou se nechá zatknout i Almudena, jehož oddanost stařeně je tak velká, že ji nechce nechat samotnou a je ochoten kvůli ní obětovat i svou svobodu. Prostřednictvím scény se zatčením Galdós ukazuje hrubé chování policisty, který s Beninou zachází jako s kriminálníci a poté ji nazývá opilcem. V jeho chování nelze najít žádný soucit či smilování s chudou Beninou, která žebře, aby přežila. Právě naopak, řídí se příkazy a nemilosrdně zatýká chudinu, jež se odváží porušit jakákoliv nařízení. V této době a na tomto místě znamenalo být chudý skoro to samé jako být kriminálník a zločinec.

Po zatčení byli Benina s Almudenu zavřeni prvně do azylu San Bernadino a poté převezeni do El Pardo. San Bernardino býval klášter založený v roce 1570 františkány a nacházel se na stejnojmenné ulici. Událostí, která vedla k přeměně kláštera v azylový dům byla epidemie cholery, která zasáhla město v létě roku 1834. Jelikož žebráci byli považováni za přenašeče nemoci, bylo potřeba dostat je pryč z ulic, kde se mohli volně pohybovat. A tak se nakonec stalo, že duchovní byli přestěhováni do San Cayetano a San Bernardino se stalo tzv. skladištěm chudých (*depósito de pobres*)¹⁸⁴ V instituci vznikly dokonce dílny, ve kterých zatčení pracovali, aby přispěli k udržení domu. Ženy se většinou zabývaly pletením, děti mohly

¹⁸² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 254.

¹⁸³ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 191-192.

¹⁸⁴ GALACHE, Florentina Vidal. ¿Qué hacemos con los pobres?: el origen del Asilo de San Bernardino (1834). *Espacio Tiempo y Forma. Serie V, Historia Contemporánea*, 1992, no. 5, s. 308.

navštěvovat místní školu a ti nejposlušnější mohli získat peníze prací i mimo dům, vždy však pod dohledem přidělených dozorců.¹⁸⁵ El Pardo bylo poté založeno o 34 let později, roku 1868. I když se o obou institucích mluví jako o azylech, z Galdósova podání připomínají spíše vězení, kde jsou žebráci drženi v hrozných podmínkách. Jak se pobyt v těchto dvou organizacích podepsal na obou hrdinech můžeme pozorovat v citaci, kdy jsou propuštěni zpět na svobodu.

En lastimoso estado iban los dos: Benina descalza, desgarrada y sucia la negra ropa; el moro envejecido, la cara verde y macilenta; uno y otro revelando en sus demacrados rostros el hambre que habían padecido, la opresión y tristeza del forzado encierro en lo que más parece mazmorra que hospicio.¹⁸⁶

(Oba byli v žalostném stavu. Benina byla bosa, roztrhána, špinavá. Maur vypadal zestárlý, jeho obličej byl bledý, téměř nazelenalý, horečný. Jejich zhublé tváře vyprávěly o hladu, kterým trpěli a měly nadto výraz sklíčenosti a smutku z nuceného zavření v budově, jež se podobá mnohem více podzemnímu vězení než útulku.)¹⁸⁷

Z Parda jde Benina navštívit svou paní doňu Pacu a je více než překvapena její reakcí. Zatímco byla uvězněna, doña Paca i Frasquito Ponte obdrželi dědictví, které jim zajistilo opětovný vzestup na společenském žebříčku. Na Beninu a jejího přítele nyní členové domácnosti včetně doni Pacy pohlíží jako na zdroj nákazy a znečištění. Říkají jí, že přichází *llena de miseria* (plná špíny) a před vstupem do domu se prý musí pořádně umýt, když strávila tolik dní mezi špinavou žebrotou. To samé platí pro nemocného Almudenu, ke kterému se nikdo nechce ani přiblížit ze strachu z možného nakažení se. Benina, o kterou už v domě nikdo nestojí, se tak musí rozhodnout, jak naložit se svým životem. Může se pokusit dostat do některé z institucí a přijít tak o svou svobodu nebo zůstat volná, žebrat dále v ulicích a vystavovat se tak riziku, že ji znovu zatknou. Nakonec se odmítá podrobit a zůstává s Almudenu v tzv. *barrios bajos*, ale aniž by přišla o svou nezávislost. Teresa Fuentes Peris osvětluje Galdósovo rozhodnutí ukončit román tímto rozhodnutím následovně:

Toto odmítnutí podřízenosti a izolace související s azyly také představuje autorovu nechuť podporovat svévolný systém označování, oddělování a zamezování šíření těch sociálních skupin, které jsou vnímány jako morálně nemocné. Klasifikaci žebráků na zasloužilé a nezasloužilé Galdós ukazuje jako chybnou a nespravedlivou.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 309-310.

¹⁸⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 294.

¹⁸⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 233-234.

¹⁸⁸ Vlastní orientační překlad, originál: „This rejection of the subjection and isolation of the asylum also represents the author's reluctance to endorse an arbitrary system of labelling, segregation and containment of

Z románu je tedy patrná kritika ze strany Galdóse k nastolenému systému, který žebráctví dává do souvislostí s kriminalitou a který rozděluje a izoluje celé skupiny lidí. Nicméně ani on v díle nepřichází s návrhem nějakého alternativního řešení, a naopak své protagonisty nutí k přežití žebrat.

4.7 Almudena: Beniny stín

Postava slepce Almudeny se v románu objevuje pouze v doprovodu stařeny Beniny, což znamená, že většina důležitých míst, kde se Almudena pohyboval, byla už zmíněna. Nicméně i tak se na slepce zaměříme více do hloubky, protože se jedná o postavu velmi symbolickou, jejíž například jméno úzce souvisí s Madridem, který je tématem této práce.

Výklad významu jména Almudena, které se Galdós rozhodl slepci dát, se podle různých zdrojů liší podle toho, z jakého úhlu se autoři na záležitost dívají. Marcel Crespil využívá překladu slova Almudena, které v arabštině znamená rozbřesk, tedy „brzké ráno, kdy je všechno ještě temné“¹⁸⁹. Užití této části dne, kdy ještě není vidět, je velmi příhodné, uvážíme-li, že postava Almudeny je slepá.

Naopak Vernon A. Chamberlin ve svém článku zabývajícím se přímo významem tohoto slova přichází s teorií, že jméno je více španělské než arabské a jeho užití odvozuje od madridské katedrály Panny Marie Almudenské, patronky města. Chamberlin vysvětluje, že první povinností členů královské rodiny po příchodu do Madridu bylo vždy navštívit právě tuto katedrálu. V ní začínala všechna důležitá procesí a radnice zde uváděla členy do svých úřadů.¹⁹⁰ Poté ukazuje podobnost mezi katedrálou a samotnou románovou postavou z hlediska náboženské diverzity. Katedrála sloužila za časů *reconquisty* jako muslimská mešita. A jelikož Galdós věřil, že islám a křesťanství jsou vlastně potomky judaismu, můžeme v dějinách katedrály najít všechna tři náboženství. To samé platí pro postavu Almudeny, který se stává symbolem tohoto náboženského spojení a tolerance.

Almudenu v knize nazývají ještě jiným jménem tentokrát hebrejského původu, Mordejái. To proto, že se narodil do židovské rodiny a ovládá základy judaismu. V knize si můžeme povšimnout, že i když ve své mluvě používá ke španělštině arabská slova, modlí se

---

those social groups perceived as morally diseased. The classification of beggars into deserving and undeserving is shown by Galdós to be flawed and unjust." FUENTES PERIS, Teresa. Op. cit., s. 122.

¹⁸⁹ Vlastní orientační překlad, originál: „momento de la madrugada cuando TODO está todavía oscuro“ CRESPI, Marcel. LA FE RELIGIOSA DE ALMUDENA EN " MISERICORDIA". *Romance Notes*, 1972, vol. 13, no. 3, s. 464.

¹⁹⁰ CHAMBERLIN, Vernon A. The Significance of the Name Almudena in Galdós' "Misericordia". *Hispania*, 1964, vol. 47, no. 3, s. 492.

právě v hebrejštině. Po svém příjezdu do Madridu přijmul křesťanskou víru a nechal se pokřtít. V románu *Žebráci* je dokonce moment, kdy Benina hledá slepce a nalezne ho ve vyprahlé oblasti vedoucí do Cambronerás. Almudena blouzní a je přesvědčen, že se nachází na hoře Sinaj. Podle Bible zde Hospodin předal Mojžíšovi Desatero přikázání a je jedním z míst, kde začíná celá židovsko-křesťansko-muslimská tradice.

- ¿Haces penitencia? Podías haberte puesto en mejor sitio...
- Este micor... monte bunito.
- ¡Vaya un monte! ¿Y cómo llamas a esto?
- Monte Sinaí... Mí estar Sinaí.¹⁹¹

(„Děláš pokání? To sis nemohl vybrat lepší místo...“

„Tohle lepší... hezká hora.“

„Pěkná hora! A jak ji nazýváš?“

„Hora Sinaj... Být na hoře Sinaj.“¹⁹²

A právě také přátelství mezi Beninou a Almudenu tvoří jakési spojení rozdílných náboženství, kultur a ras, které se ve Španělsku v průběhu jeho historie objevovaly. Přátelství, které je v naprosté kontradikci ke zvykům buržoazní třídy.

4.8 Sociální vzestup doni Pacy a Frasquita Ponteho

Doňu Pacu a Frasquita Ponteho čeká na rozdíl od Beniny s Almudenu jiný osud. Po obdržení dědictví se jejich život razantně změní a vrátí je zpět do časů, kdy pro ně peníze nebyly žádnou starostí.

Dcera doni Pacy, Obdulia, opouští své bydlení v ulici Cabeza a stěhuje se dočasně za svou matkou do ulice Imperial, než si najdou lepší, prostornější a zejména lépe umístěný byt. Mezitím se rozhodnou vylepšit své stávající prostory různými předměty a květinami. Svého syna Antonia posílá doña Francisca koupit například nový lustr, který se dá sehnat v dražbě v ulici Campomanes, a vlněné koberce, pro které je nejlepší dojít na náměstí Celenque. Jak píše Soraya Sábado Alonso, dům doni Pacy projde transformací a „stane se jakýmsi druhem botanické zahrady, do které se přidávají drobné buržoazní předměty, z čehož všeho vzniká

---

¹⁹¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 236.

¹⁹² PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 174.

hromada nábytku patřícího k různým společenským třídám“¹⁹³. Použití výrazu botanická zahrada má v tomto případě svůj význam a souvisí se společenským postavením.

María Jesús Martín Sánchez ve svém článku o prostředí v Galdósově Madridu vyzdvihuje právě zájem o zelené části měst, jež nabyly na důležitosti s postupným rozrůstáním těchto oblastí. Oblibu k zeleni můžeme pozorovat zejména u šlechty a nové buržoazní třídy, a tak není divu, že po získání dědictví se toto téma objevuje i v domácnosti doni Pacy.¹⁹⁴ V Madridu začaly vznikat parky a zahrady, jak veřejné, tak soukromé, kterými se obklopovaly nejvyšší společenské vrstvy. Podle Marii Sánchez plnily zahrady nejen estetickou, ale i užitečnou funkci, a navíc se stávaly místem konání různých setkání a oslav.¹⁹⁵ Bohatí odjížděli z ruchu města na svá venkovská sídla, zatímco ti méně majetnější využívali právě veřejných parků k procházkám a květinami zdobili své byty. Stejně tak činila i postava Obdulie, která neváhala utrácet nově nabyté peníze za nejrůznější druhy rostlin a naplňovat jimi dům.

Obdulia no cesaba de dar pellizcos al tesoro de su mamá para adquirir tiestos de bonitas plantas, en los próximos puestos de la Plazuela de Santa Cruz, y en dos días puso la casa que daba gloria verla: los sucios pasillos se trocaron en vergeles, y la sala en risueño pensil. En previsión de la vida de hotel, adquirió también plantas decorativas de gran tamaño, latánias, palmitos, *ficus* y helechos arborescentes.¹⁹⁶

(Obdulia nepřestávala čerpat z pokladu své matky a nakoupila množství květin v hrncích na květinovém trhu na náměstí Santa Cruz. Ve dvou dnech vyzdobila byt, že byla radost se na něj podívat. Tmavá předsíň a pokoje změnily se v usměvavou zelenou zahradu. Pro příští život ve vlastním domě, jak pevně doufala, nakoupila rovněž dekorativních květin velkého rozměru, palmy, kaktusy, fikovník a vysoké kapradí.)¹⁹⁷

Galdós ukazuje až téměř dětskou radost, kterou nad přeměnou bytu projevuje doña Francisca a děkuje za ně Bohu, který jejími slovy: „que si no nos permite disfrutar del campo, nos consiente, por poco dinero, que traigamos el campo a casa!“¹⁹⁸ („nedovoluje-li nám pobyt na venkově, alespoň dovoluje, abychom si za málo peněz donesli venkov domů!“)¹⁹⁹

---

¹⁹³ Vlastní orientační překlad, originál: „Pasa a ser una especie de jardín botánico al que se le añaden pequeños objetos burgueses, todo ello da lugar a una mezcolanza de muebles pertenecientes a distintas clases sociales.“ ALONSO, Soraya Sádaba. *Espacio y personajes en "Misericordia" de Benito Pérez Galdós. Cuadernos de investigación filológica*, 2001-2002, vol. 27-28, s. 69.

¹⁹⁴ MARTÍN SÁNCHEZ, María Jesús. Paisaje de fondo o paisaje pleno: los paisajes y jardines del Madrid galdosiano. *Espacio Tiempo y Forma. Serie V, Historia Contemporánea*, 1998, no. 11, s. 398.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 411.

¹⁹⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 285.

¹⁹⁷ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 224.

¹⁹⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 285.

¹⁹⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 224.

Obduliina vášně pro květiny a zeleň se proměňuje téměř v posedlost. Celé dny je ošetřuje, zalévá, a to nejen proto, že mít je ve své blízkosti je zdravé, ale odráží se v nich i její touha po sociálním vzestupu. V přeměně bytu v botanickou zahradu ji podporuje i Ponte Delgado, který jí předtím vyprávěl příběhy o honosnosti zahrad a paláců těch nejbohatších. Popisuje například zahradu a skleník paláce patřícímu Markýzi de Salamanca, který údajně viděl na vlastní oči: „Figúresela usted más grande que esta casa y la de al lado juntas. Figúrese usted las palmeras y heléchos de gran altura, y pinas de América con fruto.“²⁰⁰ („Představte si, že byl větší než tento dům s vedlejším dohromady. A v něm obrovské palmy a kapradí a americké ananasovníky i s ovocem.“)²⁰¹ Další zahradou nebo spíše parkem patřícím k paláci, který Galdós v díle *Žebráci* zmiňuje, je Alameda de Osuna. Dovídáme se o něm z úst Juliany, která k němu přirovnává madridský park Retiro při pohledu na hustotu jeho zalesnění. Retiro je navíc parkem nejčastěji využívaným v Galdósových románech odehrávajících se v prostředí Madridu.

Park Retiro známý také jako El Retiro byl založen v XVII. století jak součást paláce Buen Retiro a veřejným prostorem se stal roku 1868, kdy ho začala spravovat městská radnice.²⁰² Lidé se tam chodili procházet, vyčistit si hlavu a osvobodit se alespoň na chvíli od běžných starostí. Stejně tak činila i protagonistka Galdósova románu *La Desheredada*, Isadora.

Miquis estaba alegre como un niño, porque también en él [...] hacía sentir su influjo la vegetación nueva de Primavera, los juegos del sol entre las ramas, el meneo de las hojas acariciándose, y aquel ambiente, compuesto de frescura y tibieza, que al mismo tiempo atemperaba el cuerpo y el alma.²⁰³

(Miquis by šťastný jako dítě, protože i on [...] cítil příliv nové jarní vegetace, sluneční hry mezi větvemi, pohupování listů, které se navzájem hladí a atmosféru složenou ze svěžesti a tepla, jež zároveň zklidňovala tělo a duši.)²⁰⁴

V románu *Žebráci* se můžeme setkat ještě s jednou zmínkou tohoto nádherného parku, když doña Paca kritizuje dona Carlose, že jí nechce dostatečně pomoci v její svízelné finanční situaci, zatímco dříve si od ní jeho rodina půjčovala kočár „[...] dándose un pisto estrepitoso en la Castellana y Retiro.“²⁰⁵ („[...] a projížděli se v něm tryskem po Castellaně a Retiru.“)²⁰⁶

²⁰⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 171.

²⁰¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 106.

²⁰² MARTÍN SÁNCHEZ, María Jesús. Op. cit., s. 404.

²⁰³ PÉREZ GALDÓS, Benito, *La desheredada*. Biblioteca Virtual Universal. 2003, s. 38. [online] [2022-07-09] Dostupné z: <<https://biblioteca.org.ar/libros/92773.pdf>>.

²⁰⁴ Vlastní orientační překlad.

²⁰⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 128.

²⁰⁶ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 64.

Jednalo se o tzv. *Paseo de Coches*, které bylo řadou lidí odsouzeno, protože jak píše María Jesús Martín Sánchez, bylo kvůli němu potřeba pokácet spoustu stromů a trávník nahradit silnicí, což samozřejmě vedlo k poškození celého parku.²⁰⁷

Postava Juliany se stává po obdržení dědictví stěžejní pro vývoj příběhu. Žena Antonia, syna doni Franciscy, se nastěhuje ke své tchýni a brzy se ujme vedení celé domácnosti. Spravuje veškeré finance, se kterými zachází velmi obezřetně, vyplácí rodinu ze starých dluhů a zakazuje Obdulii nakupovat kytky a květináče, protože to považuje za zbytečné utrácení. Stejně jako je Obdulie posedlá rostlinami, stávají se Julianinou posedlostí peníze. Když se poté stěhují z ulice Imperial do nového bytu v ulici Orellana, přirovnává Galdós Julianu k pastýři, který ovládá a řídí směr svých oveček, kterými jsou v tomto případě doña Paca, Obdulie a Juliany sestřenice Hilaria. Vedení a popohánění jsou směrem přes náměstí Plaza Mayor a ulicí Botoneras, tedy cestou, kterou jim vybrala Juliana. „No le faltaba más que el palo para parecerse a los que en vísperas de Navidad conducen por las calles las manadas de pavos. ¡Cómo se clareaba el despotismo hasta en sus menores movimietos! Doña Paca era la res humilde que va a donde la llevan, aunque sea al matadero; Jualiana el pastor que guía y conduce.“²⁰⁸ („Scházela jí jen hůl, aby se podobala těm, kteří na vánoční večer provádějí po ulicích hejna pávů. Jak zrovna čišel despotismus z každého jejího pohybu! Doña Paka byla loutka bez vůle, která jde tam, kam ji vedou, i kdyby to bylo na popravu. Juliana byla vůdcem a bdělým pastýřem“)²⁰⁹ Zde můžeme pozorovat odevzdanost doni Pacy, které jako by najednou na ničem nezáleželo. Zřekla se své vůle a zcela se přizpůsobila vedení Juliany. Ani nový, vzdušný a světlý byt neprobral Pacu z jejího stavu, ale naopak, uvědomila si, že peníze nejsou tím, co udělá člověka v životě šťastným.

Další postavou, která zdělila část peněz, je Frasquito Ponte. Jaký měl na něho nově nabytý majetek vliv je nejlépe vidět, když se vydává do ulic shánět knihu účetnictví pro doňu Pacu. Prvně míří automaticky na Paseo de Atocha, když si uvědomí, že mezi domy se cítí lépe než mezi stromy, kde trávil čas zejména ve svém nejchudším období. Vměšuje se do ulic, prohlíží si domy, obchody a restaurace s pocitem, že už je hoden užívat si i tohoto druhu prostředí. „Pasó en esta vagancia dichosa algunas horas, sin cansancio. Sentíase fuerte,

---

²⁰⁷ MARTÍN SÁNCHEZ, María Jesús. Op. cit., s. 406.

²⁰⁸ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 309.

²⁰⁹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 250.

saludable, y hasta robusto.“²¹⁰ („Strávil takovým šťastným blouděním několik hodin, aniž se unavil. Cítil se silný, zdrav, téměř robustní.“)²¹¹

Své první peníze utratí Ponte v jednom voňavkářském krámu, aby, jak píše Galdós, obnovil svou existenci. Použití parfumerie jako prvního místa, ve kterém nechá první bankovku je symbolické a vyjadřuje Ponteho povrchní a dá se říct přehnanou starost o svůj vzhled. Zastává názor, že s nově získaným statusem a penězi musí nutně zušlechtit i své tělo a upravit svůj vzhled, který by měl odpovídat jeho postavení ve společnosti. Je zvláštní, že až po uspokojení této své posedlosti se začne zabývat otázkou primárních potřeb souvisejících s přežitím, jako bydlením a sháněním potravy. Ponteho pyramida potřeb je zde převrácená a nerespektuje běžné pořadí.

Co se týče otázky bydlení, začne Ponte shánět nějaký přiměřeně drahý hotel, protože do noclehárny doni Bernardy v ulici Mediodía Grande se už vrátit odmítá. Nakonec se přestěhuje do pensionu v ulici Concepción Jerónima, č. 37. Ta vede od ulice Atocha až k náměstí Segovia Nueva a její název je odvozen od kláštera řádu svatého Gerónima, zasvěcenému neposkvrněné Concepción.²¹²

Zajímavá a k pochopení situace Frasquita Ponteho důležitá je i scéna, kdy jede na koni do Parda. Ponte se pro tuto příležitost elegantně obleče a na koni předvádí své umění. V jeho chování se promítá touha ukázat své šviháctví, které předtím pro nedostatek finančních prostředků postrádal. Projíždí ulicemi Toledo, Segovia a Ronda až k bráně San Vicente, kde se setkává se skupinou cyklistů. Společně jedou vysvobodit Beninu s Almudenu, nicméně po cestě zpět se Frasquitův kuň splaší a svého jezdce ze sedla vyhodí. Jeannette Acevedo Rivera mluví o symbolismu této události, kdy Ponte přijde o příležitost prokázat svou mužnost. „Pád není pouze fyzický, ale také morální, protože způsobí, že maska třídy a rodu, kterou se v představení snaží vytvořit, nenapravitelně zmizí.“²¹³ Po pádu z koně přestane se zajímat tolik o svůj vzhled a začne bránit Beninu slovy: „Vestida de pobre ha pedido limosna para mantenerlas a ustedes y a mí.“²¹⁴ („V chudém šatě žebrala, aby uživila vás a mne.“)²¹⁵ Těmito slovy kritizuje doňu Franciscu, která i přes všechno, co pro ni její služebná udělala, ji po získání

---

²¹⁰ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 274.

²¹¹ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 212.

²¹² CAPMANY, Antonio. Op. cit., s. 99.

²¹³ Vlastní orientační překlad, originál: „La caída no es sólo física, sino también moral, pues causa que la máscara del espectáculo de clase y género que pretende crear Frasquito se desvanezca ya irreparablemente.“ RIVERA, Jeannette Acevedo. Un ‘proto-cursi’ mendicante: las transgresiones de clase y género de Frasquito Ponte Delgado en Misericordia, de Benito Pérez Galdós. *Bulletin of Spanish Studies*, 2022, s. 21.

²¹⁴ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1982, s. 312.

²¹⁵ PÉREZ GALDÓS, Benito. Op. cit., 1928, s. 254.

dědictví odmítne přijmout do svého domu. Benito Pérez Galdós nám tak prostřednictvím svého románu *Žebráci* ukazuje, jak je dobročinnost doni Pacy a různých institucí, o kterým byla zmínka v předchozích kapitolách, pokrytecká a nehumánní, zatímco na okrajích města můžeme v postavě Beniny najít to pravé milosrdenství a nikoliv falešné, které vidíme u buržoazie.

5 Závěr

V této diplomové práci jsem se věnovala analýze prostředí Madridu a jeho vztahu k postavám v něm se pohybujícím. Na románu *Žebráci* jsem ukázala, jakým způsobem Galdós pracuje s geografickými popisy města a jak tento prostor souvisí se socioekonomickým uspořádáním společnosti.

Po důkladném rozboru jsem došla k závěru, že kromě realistických, a dokonce i kostumbristických popisů města a domácností se geografie Madridu stává v jeho románové tvorbě něčím víc než pouhým místem, do kterého byl děj zasazen. Městské prostředí získává na důležitosti, nese symbolický význam a dá se považovat téměř za jednu z postav. Madrid nám zde připadá jako živá bytost, která roste a zrcadlí všechny sociální změny, kterými si v té době společnost procházela. Každá čtvrť popsaná v románu spolu se svými ulicemi a domy odráží charakter postav v nich se pohybujících a změny, kterými si tito lidé prošli. Galdós propůjčil madridským ulicím hlas a jeho prostřednictvím nám podává zprávu o existenciálních problémech společnosti a jejím rozdělení. Autor nám v románu dokonce ukazuje formou metafory souvislost mezi topografií města, které rozděluje na tzv. *barrios altos a bajos* (vysoké a nízké čtvrtě), a sociálním vzestupem a sestupem, kde stoupající a klesající ulice korespondují s pohybem nahoru a dolů po společenském žebříčku.

Tento pohyb můžeme pozorovat zejména u střední třídy, jejíž reprezentanti v *Žebrácích* znázorňují úpadek celé této společenské vrstvy. V té době už Galdós ztratil víru v buržoazii, a tak nám podává její smutný obraz, kde se příslušníci musí odevzdat do rukou svých služebných, aby vůbec přežili. Jak jsme viděli v kapitole a doně Pace nebo Frasquitu Pontem, postupně se stěhují do nižších částí města, které odráží jejich aktuální postavení. Zde je perfektně vidět symbolický význam ulic, které autor pro cestu svých postav vybral. Ať se jedná o ulice nesoucí názvy stromů vyjadřující přelétavost a pokles doni Pacy nebo například ironické využití náměstí Progreso, je jisté, že jejich použití velmi ovlivnilo příběh a celkově jazykovou strukturu románu.

Nicméně román *Žebráci* je typický zejména popisem těch nejnižších a nejchudších částí města, kde žijí lidé bez domova a žebráci. Z analýzy těchto míst jsme došli k závěru, že jsou popisovány jako chudé, nehostinné, smutné a plné nemocí, stejně jako život lidí je obývající. Naopak pro bohatší části města je charakteristická zeleň a domy plné květin, jež symbolizují určitou společenskou úroveň. Obydlí v jižních částech Madridu je naopak přirovnáváno k úlům a lidé v nich žijící ke včelám, které se denně potulují po ulicích a snaží se najít směr, který by

je vyvedl z jejich bolestné situace. A právě v těchto hledajících postavách lze vidět Galdósovy starosti související s krizí konce století.

Kromě toho jsme byli schopni z Galdósova románu vyvodit i jeho negativní názor na prostředky, jež používala střední třída ke kontrolování žebráků pomocí různých institucí jako byly San Bernardin nebo El Pardo. Nicméně to neznámá, že by s žebráctvím souhlasil. Naopak nám ukazuje negativní následky, které na společnost má, ale zároveň si uvědomuje, že někteří lidé žebrají, aby přežili, protože jim není nabídnuto žádné alternativní řešení.

6 Bibliografie

- ALBARRÁN, Fernando Vicente. El presagio de un nuevo Madrid. El Ensanche Sur (1860-1878). *Cuadernos de Historia Contemporánea*, 2009, vol. 31. s. 243-264.
- ALBARRÁN, Fernando Vicente. La modernidad deformada. El imaginario de bajos fondos en el proceso de modernización de Madrid (1860-1930). *Ayer*, 2016, no. 101, s. 213-240.
- ALONSO, Soraya Sádaba. Espacio y personajes en " Misericordia" de Benito Pérez Galdós. *Cuadernos de investigación filológica*, 2001-2002, vol. 27-28, s. 63-79.
- ANDERSON, Farris. Madrid, los balcones y la historia: Mesonero Romanos y Pérez Galdós. *Cuadernos Hispanoamericanos*, 1989, no. 464, s. 63-75.
- BENJAMIN, Walter. *Libro de los pasajes*. Ed. Rolf Tiedemann. Madrid: Akal, 2005.
- BIKANDI-MEJÍAS, Aitor. Del caminar por calles, márgenes y fronteras: Misericordia. *Candil: Revista del Hispanismo-Egipto*, 2012, no. 12, s. 29-43.
- BLY, Peter. *Galdos's Novel of the Historical Imagination: A Study of the Contemporary Novels*. Liverpool: Francis Cairns, 1983.
- CAPMANY, Antonio. *Orígen histórico y etimológico de las calles de Madrid*. Madrid: MB De Quirós, 1863.
- CASALDUERO, Joaquín. El desarrollo de la obra de Galdós. *Hispanic Review*, 1942, vol. 10, no. 3, s. 244-250.
- CASTRO, Carlos María de. *Memoria descriptiva del anteproyecto del ensanche de Madrid: aprobado por Real decreto de 19 de Julio de 1860*. Madrid: Impreta de D. José C. de La Peña, 1860.
- CORELLA, María Luisa Lanzuela. La literatura como fuente histórica: Benito Pérez Galdós. In: *Actas del XIII Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas: Madrid 6-11 de julio de 1998*. Castalia, 2000, s. 259-266.
- CORREA, Antonio Bonet. *La Plaza Mayor*. In: *IV Centenario de la Plaza Mayor*. Madrid: Instituto de Estudios Madrileños, 2018. s. 15-29.
- CRESPIL, Marcel. LA FE RELIGIOSA DE ALMUDENA EN " MISERICORDIA". *Romance Notes*, 1972, vol. 13, no. 3, s. 463-467.

DE CONTRASTA, María Isabel Rovira Martínez. Misery, Hope and Humanity in Benito Pérez Galdós's "Misericordia" (1897). *Lectora: revista de dones i textualitat*, 2014, no. 20, s. 97-105.

ERICKSON, Effie L. The influence of Charles Dickens on the novels of Benito Pérez Galdós. *Hispania*, 1936, vol. 19, no. 4, s. 421-430.

FRAGUAS, Rafael. En busca de la estatua de Juan Álvarez Mendizábal, 2001. [on-line] [2022-06-03] Dostupné z:

<https://elpais.com/diario/2001/03/13/madrid/984486275_850215.html>.

FUENTES PERIS, Teresa. A Diseased Morality: Begging and Indiscriminate Charity in Galdós's *Misericordia*. *Journal of Iberian and Latin American Studies*, 2002, vol. 8, no. 2, s. 109-126.

GALACHE, Florentina Vidal. ¿Qué hacemos con los pobres?: el origen del Asilo de San Bernardino (1834). *Espacio Tiempo y Forma. Serie V, Historia Contemporánea*, 1992, no. 5, s. 305-316.

GARCÍA ÁNGEL, Antonio. *Lazarillo de Tormes*. Bogota: Libro al viento, 2012.

GARCÍA LORENZO, Luciano. Introducción. In *Misericordia*. Madrid: Cátedra, 1982, s. 13-14.

GOLD, Hazel. El nomadismo urbano y la crisis finisecular en *Misericordia*. In: *Actas del Sexto Congreso Internacional de Estudios Galdosianos*. 2000, s. 387-395.

GUARDIOLA TEY, María Luisa. La abeja como vínculo metonímico en la novela decimonónica, la narrativa y el cine del siglo XX: Galdós, Cela y Erice. In: *El siglo que no cesa. El pensamiento y la literatura del siglo XIX desde los siglos XX y XXI*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2020, s. 532-539.

GULLÓN, Germán. El Madrid de Galdós: de la calle a la vía urbana. *Anales de Literatura Española*, 2012, no. 24, s. 149-161.

HODOUŠEK, Eduard. *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska: baskická literatura, galicijská literatura, katalánská literatura, portugalská literatura, španělská literatura*. Praha: Libri, 1999.

HURTADO DE MENDOZA, Diego a PIKHART, Antonín. *Lazarillo z Tormes*. Praha: J. Otto, 1898.

- CHAMBERLIN, Vernon A. The Significance of the Name Almudena in Galdós' "Misericordia". *Hispania*, 1964, vol. 47, no. 3, s. 491-496.
- CHUECA GOITIA, Fernando. La ciudad galdosiana. *Cuadernos Hispanoamericanos*, 1970-1971, no. 250-252, s. 83-108.
- JIMÉNEZ, Rafael Buhigas. Un espacio de producción y de sociabilidad laboral en las sombras de la capital. El barrio de las Cambronerías en Madrid (1868-1930). In: *Sociedades y culturas: IX Congreso de Historia Social. Treinta años de la Asociación de Historia social. Comunicaciones. Oviedo, 7-9 de noviembre de 2019*. Asociación de Historia Social, 2019, s. 403-425.
- LAPORTA, Luis Miguel Aparisi. Benito Pérez Galdós, vecino y cronista de Madrid. In: *2020 Año Galdosiano, madrileño y novelesco: Ciclo de conferencias*. Instituto de Estudios Madrileños. 2020, s. 171-198.
- LISSORGUES, Yvan. Los espacios urbanos de la miseria en algunas novelas del siglo XIX: una estética de la verdad. *Anales de Literatura Española*, 2012, no. 24, s. 83-109.
- LÓPEZ-LANDY, Ricardo. *El espacio novelesco en la obra de Galdós*. Madrid: Cultura hispánica, 1979.
- MARTÍN SÁNCHEZ, María Jesús. Paisaje de fondo o paisaje pleno: los paisajes y jardines del Madrid galdosiano. *Espacio Tiempo y Forma. Serie V, Historia Contemporánea*, 1998, no. 11, s. 397-425.
- MESONERO ROMANOS, Ramón de. *Escenas matritenses, por el Curioso Parlante*. Madrid: Imprenta y librería de D. Ignacio Boix, 1845.
- MESONERO ROMANOS, Ramón de. *Manual histórico-topográfico, administrativo y artístico de Madrid*. Madrid: DA Yenes, 1844.
- MESONERO ROMANOS, Ramón. *El Antigo Madrid: Paseo Histórico Anecdótico*. Madrid: F. Mellado, 1861.
- OLEA, María Ángeles Varela. Realismo y simbolismo del Madrid Galdosiano. *Siglo Diecinueve (Literatura hispánica)*, 2008, no. 14, s. 155-182.
- ONTAÑÓN DE LOPE BLANCH, Paciencia. Note brève: Galdós y algunos escritores de su tiempo. *Bulletin hispanique*, 2004, vol. 106, no. 2, s. 687-697.

- ORTIZ-ARMENGOL, Pedro. *Vida de Galdós*. Barcelona: Crítica, D.L., 1996.
- PÉREZ GALDÓS, Benito, *La desheredada*. Biblioteca Virtual Universal. 2003. [online] [2022-07-09] Dostupné z: <<https://biblioteca.org.ar/libros/92773.pdf>>.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. *Fortunata y Jacinta*. Biblioteca Virtual Universal. 2003. [online] [2022-07-09] Dostupné z: <<https://biblioteca.org.ar/libros/92692.pdf>>.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. *Misericordia*. Madrid: Cátedra, 1982.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. *Misericordia*. Madrid: Ediciones Akal, S. A., 2003.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. *Obras completas*, vi, ed. F. C. Sainz de Robles, Madrid: Aguilar, 1968.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. Observaciones sobre la novela contemporánea en España. *Revista de España*, 1870, vol. 15, no. 57, s. 162-193.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. *Recuerdos y memorias*. Madrid: Tebas, 1975.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. *Žebráci*. Přel. Milada Nováková. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství Ant. Svěcený, 1928.
- PURSGLOVE, Glyn. *Pérez Galdós, Benito, 1843-1920*. Ann Arbor: ProQuest, 2012. [online] [2022-05-13] Dostupné z: <<https://www.proquest.com/encyclopedias-reference-works/perez-galdos-benito-1843-1920/docview/2137915573/se-2?accountid=35514>>.
- RIDAO CARLINI, Inma. *Rich and Poor in Nineteenth-Century Spain: A Critique of Liberal Society in the Later Novels of Benito Pérez Galdós*. Suffolk: Boydell & Brewer, 2018.
- RIVERA, Jeannette Acevedo. Un 'proto-cursi' mendicante: las transgresiones de clase y género de Frasquito Ponte Delgado en *Misericordia*, de Benito Pérez Galdós. *Bulletin of Spanish Studies*, 2022, s. 1-24.
- RODRÍGUEZ-MONIÑO, Julia. *Las Injurias y otros barrios pobres del Madrid en el siglo XIX y mediados del XX*. Madrid: Liber Factory, 2021.
- RUSSEL, Robert H. The Christ Figure in *Misericordia*. In: *Anales Galdosianos*. 1967, no. 2, s. 104-128 [on-line] [2022-05-14] Dostupné z: <<https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc5x2n9>>.
- WRIGHT, Amy E. La mirada y los marginados en la *Misericordia* galdosiana. In: *Anales Galdosianos*, 2009, no. 44-45, s. 93-112.

ZAMBRANO, María. *La España de Galdós*. Madrid: Endymión, 1989.

7 Resumé

Tato diplomová práce se zabývá analýzou prostředí Madridu v románu *Žebráci* od španělského spisovatele Benita Péreze Galdóse. Zaměřuje se na popis jednotlivých částí města, čtvrtí, ulic, náměstí a domů, jež v díle získávají na důležitosti. Madrid už zde není pouze dekorativním prvkem, ale také místem, jehož topografické rozdělení souvisí se sociálním a ekonomickým uspořádáním společnosti. Město je zde v úzkém vztahu s postavami a jeho ulice v sobě nosí mnoho symbolických významů, které si tato studie klade za cíl vysvětlit.

První kapitoly jsou věnovány stručnému představení autora, jeho literárních děl, života v Madridu a vztahu k městu, které si vybral za svůj domov. Poté přichází část pojednávající o osobnosti Ramona de Mesonero Romanose, který měl spolu se směrem zvaným kostumbrismus vliv na Galdósovu románovou tvorbu. Oba spisovatelé se znali, vzájemně respektovali a Mesonero Romanos, tehdy nejdůležitější kronikář Madridu, sloužil Galdósovi jako zdroj informací.

Po teoretickém uvedení do kontextu se už práce obrací k rozboru samotného románu *Žebráci*, vydaného roku 1897. Jako první se věnují kostelu San Sebastián, kde celý příběh začíná a který má funkci jakési osy, rozdělující Madrid na dvě části, severní a jižní. Prostřednictvím personifikace budovy, která má dvě tváře, z nichž jedna je obrácená k dolním a chudým částem města a druhá naopak k prosperujícím oblastem, jako by se kostel stával jednou ze samotných postav románu. Zároveň je místem střetu různých společenských vrstev, které by se za normálních okolností jinde nepotkaly.

Poté se zaměřím na konkrétní postavy reprezentující střední společenskou třídu a jejich cestu románem jak z hlediska socioekonomického, tak prostorového. Cílem je ukázat, kde tyto postavy žily, kde se pohybovaly a jak byly svým prostředím definovány. Na příkladu doni Pacy a Frasquita Ponteho uvidíme úpadek celé buržoazní společnosti, ve kterou Galdós ztratil v tomto období víru. Oba se postupně stěhují do nižších, a tedy chudších částí města, které odráží jejich aktuální postavení ve společnosti.

Nejvíce prostoru je v této práci věnováno krokům hlavní postavy Beniny, která se stává čtenářovým průvodcem po nejrůznějších čtvrtích Madridu. Zavede nás jak do centra, tak zejména do nejchudších a nejokrajovějších částí města, do světa žebráků a kriminálků. Na popisu těchto nehostinných, chudých a smutných míst lze také pozorovat, jak se jejich povaha odráží v charakteru samotných postav. Ukázány budou Galdósova detailní a přesná vyobrazení

života těch nejchudších, žijících na ulici nebo přespávajících v noclehárnách, které autor přirovnává k včelím úlům nebo v případě čtvrti Cambronas k chlívkům. Zmíněn je i historický kontext, který objasní příčiny vzniku těchto oblastí, jako rapidní nárůst města způsobený imigrací lidí z venkova nebo projekt zvaný *Ensanche de Madrid*. V neposlední řadě nás Benina vezme i do institucí San Bernardino a El Pardo, které byly využívány k regulaci a izolaci žebřáků a lidí žijících na okraji společnosti. Z díla je možné vycítit Galdósův negativní postoj k prostředkům používaných střední třídou ke kontrole této sociální vrstvy, i když si byl vědom následků, které žebračství na společnost mělo.

Poslední kapitola se vrací zpět k doně Pace a Frasquitu Pontovi a jejich znovunabytí majetku na základě získaného dědictví. Spolu s penězi se vrací jejich sociální status a mohou se přestěhovat do vyšší části Madridu. Domov doni Pacy se plní rostlinami, protože zeleň byla symbolem vysokého společenského postavení. Na chování doni Pacy a její rodiny můžeme opět pozorovat Galdósovu kritiku buržoazie a jejího pokrytectví, zatímco na postavě žebračky Beniny ukazuje ztělesnění té pravé dobroty a milosrdenství.

8 Resumen

Esta tesis analiza el espacio de Madrid en la novela *Misericordia* escrita por el español Benito Pérez Galdós. Se centra en la descripción de las diferentes partes de la ciudad, los barrios, las calles, las plazas y las casas que cobran importancia en la obra. Madrid ya no es solo un elemento decorativo, sino un lugar cuya distribución topográfica está relacionada con la organización social y económica de la sociedad. La ciudad está aquí en estrecha relación con los personajes y sus calles conllevan muchos significados simbólicos que este estudio pretende explicar.

Los primeros capítulos están dedicados a una breve presentación del autor, sus obras literarias, su vida en Madrid y su relación con la ciudad que eligió como hogar. A continuación, se dedica un apartado a la personalidad de Ramón de Mesonero Romanos, quien, junto con el movimiento literario conocido como costumbrismo, influyó en las novelas de Galdós. Los dos escritores se conocían y respetaban. Además, Mesonero Romanos, en aquella época el cronista más importante de Madrid, sirvió de fuente de información a Galdós.

Después de una introducción teórica al contexto, la tesis pasa a analizar la novela *Misericordia*, publicada en 1897. El primer lugar en el que me centro es la iglesia de San Sebastián, donde comienza la historia. La iglesia actúa como una especie de eje que divide Madrid en dos partes, norte y sur. A través de la personificación del edificio que tiene dos caras, una orientada hacia las zonas bajas y pobres de la ciudad y otra hacia las zonas más prósperas, es como si la iglesia se convirtiera en uno de los personajes de la propia novela. Al mismo tiempo, es el lugar de un choque entre diferentes clases sociales que normalmente no se encontrarían en otro sitio.

A continuación, me centraré en los personajes específicos que representan a la clase media y en su recorrido por la novela en términos tanto socioeconómicos como espaciales. El objetivo es mostrar dónde vivían estos personajes, dónde se movían y cómo los definía su alrededor. Mediante los ejemplos de doña Paca y Frasquito Ponte, veremos la decadencia de toda la sociedad burguesa en la que Galdós perdió la fe durante este periodo. Ambos se trasladan gradualmente a las zonas más bajas y pobres de la ciudad que reflejan su posición actual en la sociedad.

La mayor parte de esta obra está dedicada a los pasos de la protagonista Benina, quien se convierte en la guía del lector por los distintos barrios de Madrid. Nos lleva tanto al centro,

como, sobre todo, a las zonas más pobres y periféricas de la ciudad, al mundo de los mendigos y delincuentes. En las descripciones de estos lugares inhóspitos, pobres y tristes, también se puede observar cómo su naturaleza se refleja en los propios personajes. Se mostrarán las detalladas y precisas descripciones que hace Galdós de la vida de los más pobres, que viven en la calle o duermen en los dormitorios, que el autor compara con colmenas o, en el caso de Las Cambronerías, con pocilgas. También está mencionado el contexto histórico, que arroja luz sobre las razones de la creación de estas zonas, como el rápido crecimiento de la ciudad debido a la inmigración de personas del campo o el proyecto llamado Ensanche de Madrid. Por último, Benina nos lleva a las instituciones de San Bernardino y El Pardo, que servían para regular y aislar a los mendigos y a las personas que vivían en los márgenes de la sociedad. En la obra se percibe la actitud negativa de Galdós hacia los medios utilizados por la clase media para controlar este estrato social, aunque era consciente de las consecuencias que la mendicidad tenía en la sociedad.

El último capítulo vuelve a doña Paca y Frasquito Ponte y su recuperación de propiedades mediante la herencia. Junto con el dinero que han adquirido, recuperan su estatus social y pueden trasladarse a una zona más alta de Madrid. La casa de doña Paca está llena de plantas, ya que la vegetación era un símbolo de alto estatus social. En el comportamiento de doña Paca y su familia podemos observar de nuevo la crítica de Galdós dirigida a la burguesía y su hipocresía, mientras que en la figura de la mendiga Benina vemos la encarnación de la verdadera bondad y misericordia.